

Sevinc Nuruqızı

Duman pariləri

Su-Ça

Sevinc Nuruqızı

Duman pəriləri

Şu-Şa

F. Köçəri adına
Respublika Uşaq
KITABXANASI
INV. № 129528

ab

BAKI - 2023

84(5Axe)
N91

Kiç.

İdeya müəllifi və nəşir

Tural Axundov

Redaktor

Bəhram Oruclu

Buraxılışa məsul

Ruslan Ələkbərov

Kitaba "Səs" Tədris və İnkişaf Mərkəzinin mütəxəssisləri tərəfindən rəy verilmişdir.

N 89 **Nuruqızı S.**
Duman pəriləri Şu-Şa. Bakı, "Təhsil", 2023, 104 səh.

Şuşa şəhəri Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 6 dekabr 2022-ci il tarixli sərəncamı ilə 2023-cü il üçün "Türk dünyasının mədəniyyət paytaxtı" elan olunmuşdur. "Duman pəriləri Şu-Şa" kitabı "Təhsil Nəşriyyat-Poliqrafiya" müəssisəsinin Türk dünyasının mədəniyyət paytaxtı Şuşaya töhfəsidir.

N 4803060201 2023
053

ISBN 978-9952-518-65-8

© Sevinc Nurucızı, 2023
© "Təhsil", 2023

Duman pəriləri

Günəş hələ də otların arasında nəyi isə itirmiş kimi dolaşır, yaşıla toxunub, ətrafa qəribə yaşılı-sarı parıltı yayırdı. Zəfər Cıdır düzünün nəhayətsiz qoynunda uzanıb, səmaya baxırdı. Çəmən dalğalanır, qaçışan uşaqlar irili-xırdalı otların arasından görünüb, yox olurdular. Yaxınlaşıb-uzaqlaşan gülüşlər, nəğmələr, zarafatlar arasından Zəfər Mərcanın səsinə asanlıqla ayırd edir və hər dəfə də Mərcan yanından ötəndə xarıbülbullərin, otların üstündən başını qaldıraraq ona baxırdı:

– Dur da, Zəfər. Dur... Gözünü səmaya elə zilləmişən ki, elə bil kiminsə yolunu gözləyirsən.

Mərcan yalnız bu qədər deyə bilir və sürətlə ötüb keçirdi...

Yaşıl parıltılar düzə səpələnmiş milyonlarla fənər kimi yanıb-sönürdü. Günəş yaşıla elə oynayır ki, sanki illərlə bir-birinə həsrət qalmışdılar. Amma təbiətin elə möcüzələri var ki...

Və qəfildən bu möcüzələrdən biri baş verdi. Səmadan ağ-boz çalarlı, zərrəcikləri sayrışan tül pərdə endi. Pərdə günəşi bıçaq kimi kəsdi. Onun son şəfəqləri bu boz tülü dəlib keçməyə son cəhdini etdi. Tül pərdə orda-burda azca parıldadı, bu parıltıda gümüşü nöqtələr işıldadı. Günəş şəfəqləri bir də irəli yeridi. Bir də... Bir də... Alınmadı. Sonda günəş şüaları məğlub ordu kimi geri çəkildi. Bəyaz-boz çalarlı duman Cıdır düzünü köksünə sıxdı. Xarıbülbullər dumana qısıldı, otları xəfif meh daradı... Uşaqların gülüşü və nəğmələri daha yaxında eşidildi...

– Gedirik, Zəfər. Qalx ayağa. Düzə duman gəldi. Bir azdan göz-gözü görməyəcək... Zə-fər-rrrrr...

Mərcanın səsi dalğa-dalğa əridi, dumana qarışıb yox oldu... Dağların arası ilə axan Daşaltı çayının səsi ilə dumanın səsi doğmalaşdı – ssssss...

Zəfər başını yerdən qaldırdı. Qulağına qəribə hənirtilər gəldi. Təəccüblə

Duman pəriləri Şu-Şa

ətrafına göz gəzdirdi. Səsləri yuxuda eşidirmiş kimi ayağa qalxdı. Əllərini səslərə doğru uzadıb, bir neçə addım getdi. Səslər yaxınlaşdı.

– Ehey... Biz buradayıq...

– Burada. Bura bax...

– Yox, sən bura bax. Bura... Bura...

Zəfər ağılı itirmiş kimi düzün ortasında gəzişdi. Səslər həzin musiqi notları kimi idi... Do, re, mi, fa, sol, lya, si... Ssssss... Ssssss... Ssssss...

– Bura baaaaxxx... Bu tərəfə.

Qəfil duman seyrələn kimi oldu. Seyrələn duman saysız-hesabsız nazik boz-bəyaz işıltılı tellərə çevrilib səmadan asıldı. Milyonlarla işıltılı tel göy üzünü bəzədi. Və... İnanılmaz... Təəccüblü və həyəcanlı. Ağlasığmaz... Hər işıltılı teldən tutub göy üzündən bir qanadlı pəri endi. Qanadlı. Anlada bilirəmmi?! Qanadları cırcırma qanadından da yüzlərlə dəfə zərif və parıltılı... Hər yan işıqla doldu. Duman çəkildi. Pərilərin ipək saçları havada mavi-çəhrayı iz buraxaraq uçuşurdu. İncə və büllur ayaqları torpağa toxunub qalxır, havada dairə cızır, yenidən tellərdən yapışib

sürətlə səmaya dönürdülər. Parıltılı tellər süzür, yellənir, amma bir-birinə dolaşmır, havada işıqlı xətlər cıza-cıza uzaqlaşdı:

– Oğlan... Ay oğlan, sən bizi görürsən?

Zəfər gözlərini ovuşdurdu. Gördüyü möcüzəyə bir də diqqətlə baxdı. Görürdü. Əlbəttə, görürdü. Parıltılı, şüşə kimi büllur və şəffaf pərilər idi. Havadan asılan nazik tellərin üstündə uçurdular...

– Oğlan, bizi görürsən?! Niyə dillənmirsən axı... – Zəfər gülümsündü. Üzü pərilərdən düşən parıltı ilə işıqlandı. – Pərilər o teldən bu telə, bu teldən o telə hoppandılar. Şən gülüşləri şəh damcılarına çevrilib otların üstü ilə diyirləndi. Büllur damcılar xarıbüllülərin ləçəyində parıldadı. – Görür, bizi görür... İlk dəfədir ki, insan bizi görür:

– Görürəm...

– Görürsən... Çünki bunu özümüz istədik...

– Siz... Siz kimsiniz?! – Zəfərin dili topuq çaldı.

– Biz... – Pərilərin nəğmə kimi səsi Cıdır düzündə şən notlara çevrilib ətrafa səpələndi: do, re, mi, fa, sol, lya, si... – Biz, duman pəriləriyik...

– Duman pəriləri?! Yox, bu ola bilməz. Mən nağıldayam?

– Sən nağılda deyilsən, oğlan. Biz həqiqətik... Biz həqiqətik... Sən nağılda de-yil-səəəən...

Pərilər şahzadəsi Zəfərin düz yanında yerə endi. Endiyi parıltılı teli kəmərim kimi belinə dolayıb, çəmənə atıldı. Elə yüngül və çəkisiz idi ki, sanki otların üstünə kəpənək qondu. Səsi pıçıldandan da zərif idi. Amma Zəfər onun sözlərini aydın eşidirdi. Elə bil Zəfərə onları eşitmək üçün əlavə hissiyyat verilmişdi:

– Zəfər, biz Şuşanın duman pəriləriyik. Burada, yəni Cıdır düzündən aşağı baxanda görünən nəhayətsiz dərədə yaşayırıq. Orada bizim səltənətimiz var. Duman pəriləri səltənəti. Şüşə saray... Zaman-zaman dərədən yuxarı qalxır, düzə tül-duman kimi çəkilirik. Pərilərin sayından asılı olaraq dumanın sıxlığı artır və yaxud azalır. Bütün pərilər Cıdır

düzünə enəndə göz-gözü görmür. Duman sıx olur. Pərilərin sayı az olanda isə seyrək...

Pərilər daha həvəslə uçurdular. Onlardan əksəriyyəti parıltılı telləri bellərinə dolayıb yerə endilər... Ətraf şəffaf və parıltılı pərilərlə doldu... Zəfər həyəcanla onların əhatəsindən çıxmağa çalışdı. Pərilər ona mane olmadılar. Zəfər Cıdır

düzü boyunca sürətlə qaçmağa başladı. Pərilər şahzadəsinin səsi ardınca qanadlandı:

– İstəyirsən, enək pərilər səltənətinə?! Çox sevinərik... Səni Şüşə sarayda görmək xoş olar...

Pərilər yerbəyerdən təkrar etdilər:

– Çox sevinərik...

– Çox...

– Enək?!

Yenidən Pərilər şahzadəsinin səsi eşidildi:

– Sonra səni əsrarəngiz səyahətə aparırıq. Bu yerlərin hər daşını tanıyırsın. Bu dağlarla, qayalarla eyni anda doğulmuşuq. Bu dağları, qayaları qarış-qarış gəzmiş, hər anını yaddaşımıza həkk etmişik. Qanadlarımızın bir tərpənişi ilə o anları təkrar-təkrar dolanıb gəlir, gündə bir neçə dəfə bu gözəl şəhərin tarixinə səyahət edirik. Şuşanı bizimlə səyahətə çıxmaq istəməzsən?

Zəfər addımlarını yavaşıtırdı. Dayandı. Bu təklifdən vaz keçə bilməzdi. Geri çevrildi və qətiyyətlə dedi:

– Gedək. Razıyam.

Pərilər uçudular. Bir göz qırpımında parıltılı tellərini atıb onu havaya qaldırdılar...

Zəfər uçurdu. Şəffaf tellərin üstündə quş kimi ləngər vura-vura üzəşəği – Cıdır düzündən görünən dərin dəreyə enirdi. Heç nədən qorxmurdu. Uçuşu o qədər rahat və maneəsiz idi ki, özünü duman pəriləri kimi yüngül və çəkisiz hiss edirdi. Uça-uça deyirdi:

– Atam Şuşanı azad edəndə şəhid olub. Sonra mən doğulmuşam. Anam adımları Zə-fəə-əər qoooo-yubbbb. – Səsi dağlara çırpılıb əks-səda verdi:

– Zə-fəə-əər... Zə-fəə-əər...

Duman pərilərinin səltənətində

– Çatdıq...

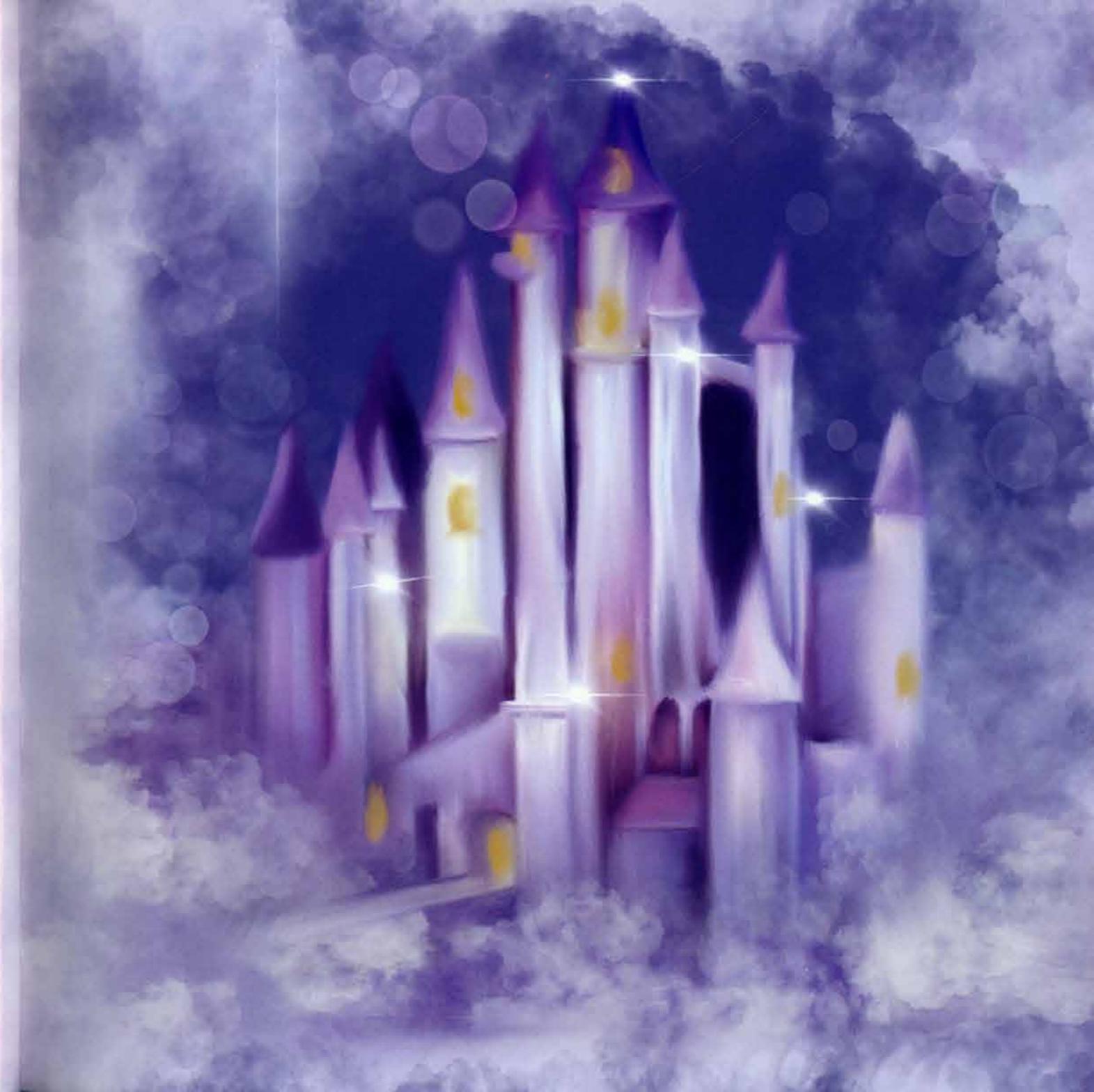
Pəri şahzadəsinin səsi eşidildi. Onlar yerə endilər. Pərilər şəffaf telləri çəkib bellərinə doladılar. Zəfər ətrafı nəzərdən keçirməyə başladı. Endikləri yerdə səltənət deyilən heç nə gözə dəymirdi. Dərə boyu ətrafa sal daşlar səpələnmişdi. Daşlara çırpıla-çırpıla gurultu ilə çay axırdı. Pərilər çayın guruldayan suları üzərində rəqs edirdilər. Su qayalara çırpılarda ətrafa sıçrayan zərrələrdən sallaşır və sevinclə kənara atılırdılar.

Pərilər şahzadəsi dilləndi:

– Zəfər, sən pərilər səltənətinin ilk qonağısan. Hələ indiyə kimi bu səltənətə insan ayağı dəyməyib. Duman pəriləri səltənəti – Şüşə saray yer üzünün ən sehirli və ən pak səltənətidir. Və bu səltənət Şuşanın taleyinə yazılıb.

Pərilər bir-birinə qoşulub, dərə boyu uçdular. Onlar gah yerə lap yaxın uçur, gah da az qala Cıdır düzünə qonacaq qədər yüksəyə qalxırdılar. Hər enib-

qalxdıqca qanadları dəyən yerdə Şüşə sarayın büllur qəsrləri ucalırdı. Qəsrlər sanki buzdan yonulmuşdu. Şəffaf, işıq və parıltı dolu idi. Elə qəsir var idi ki, düz Cıdır düzünə qədər ucalır, əzəməti və yaraşığı ilə göz oxşayırdı. Küçələr büllurla döşənmiş kimi bərq vururdu. Qəsrlərin günbəzində Günəş şüaları şütüyür və günbəzləri göyqurşağının yeddi rənginə boyayırdı. Zəfərə elə gəlirdi ki, səltənət buzdan yonulub və elə indicə günəş şüaları onu əridəcək... Selə-suya döndərib Daşaltı çayını gurultu ilə axan qoynuna ələyəcəkdi. O, ömründə nə belə şəffaf şüşə, nə də bu qədər şəffaf buz görmüşdü. Pərilər qəsrlərin divarları arasından maneəsiz keçir, uçuşurdular... Hər pəri divara yaxınlaşanda Zəfərə elə gəlirdi ki, elə indicə divar çiliklənəcək... Amma elə olmurdu. Uçuşan pərilər havanı yarırmış kimi qalın şüşə divarları yarıb keçirdilər.

– Mən bu səltənətin şahzadəsiyəm. Pərilər şahzadəsi. Adım isə Şu...

Qalan bütün pərilər ipək tellərdən tutub yellənir və deyirdilər:

– Biz də Şa... Biz də Şaaaaa... Şaaa...

– Hamınız?

– Hamımız...

Zəfər onların adını tələffüz etməyə çalışdı:

– Şu... düz dedim? Şu və Şa... Şu-Şa... Şu-şa... Şuşa...

Pərilər şahzadəsi Şu gülümsündü:

– Bəli, Şuşa... Xoş gəldin Şuşanın Şüşə sarayına... Şuşa bizim sığındığımız şəhərdir. Qoynunda illərlə yaşadığımız. Acılı-şirinli günlərinə dözüb dayandığımız şəhər.

Şu qanadlarını bir-birinə vurdu. Ağac-ları, kolları, çiçəkləri belə şüşədən olan sarayın qapıları geniş açıldı. Saray qapılarından ətrafa musiqi notları səpələndi. Notlar Zəfəri öz həzin təranələri ilə sarayboyu uçurdu: “Şuşanın dağları başı dumanlı... Qırmızı qoftalı...”, “Mən gəlmişəm sənə qonaq... Ceyran, mənə bax, bax...” Səslər

bir-birini əvəz edirdi... Səslər Zəfərə əsrarəngiz bir səyahət vəd edirdi...

Bütün səltənətdə zərif bir ətir dolayırdı. Ətir insanın ayaqlarını yerdən ayıracaq, onu havaya qaldıraraq qanadlandıracaq qədər sehrli idi. Zəfər bu ətrin ardınca düşüb irəliləyir və pıçıldayırdı:

– Bu nə ətirdir? Bu nəyin ətridir? Mənə elə gəlir ki, bu ətrin sehrinə düşüb, dünyanın o başına getmək olar...

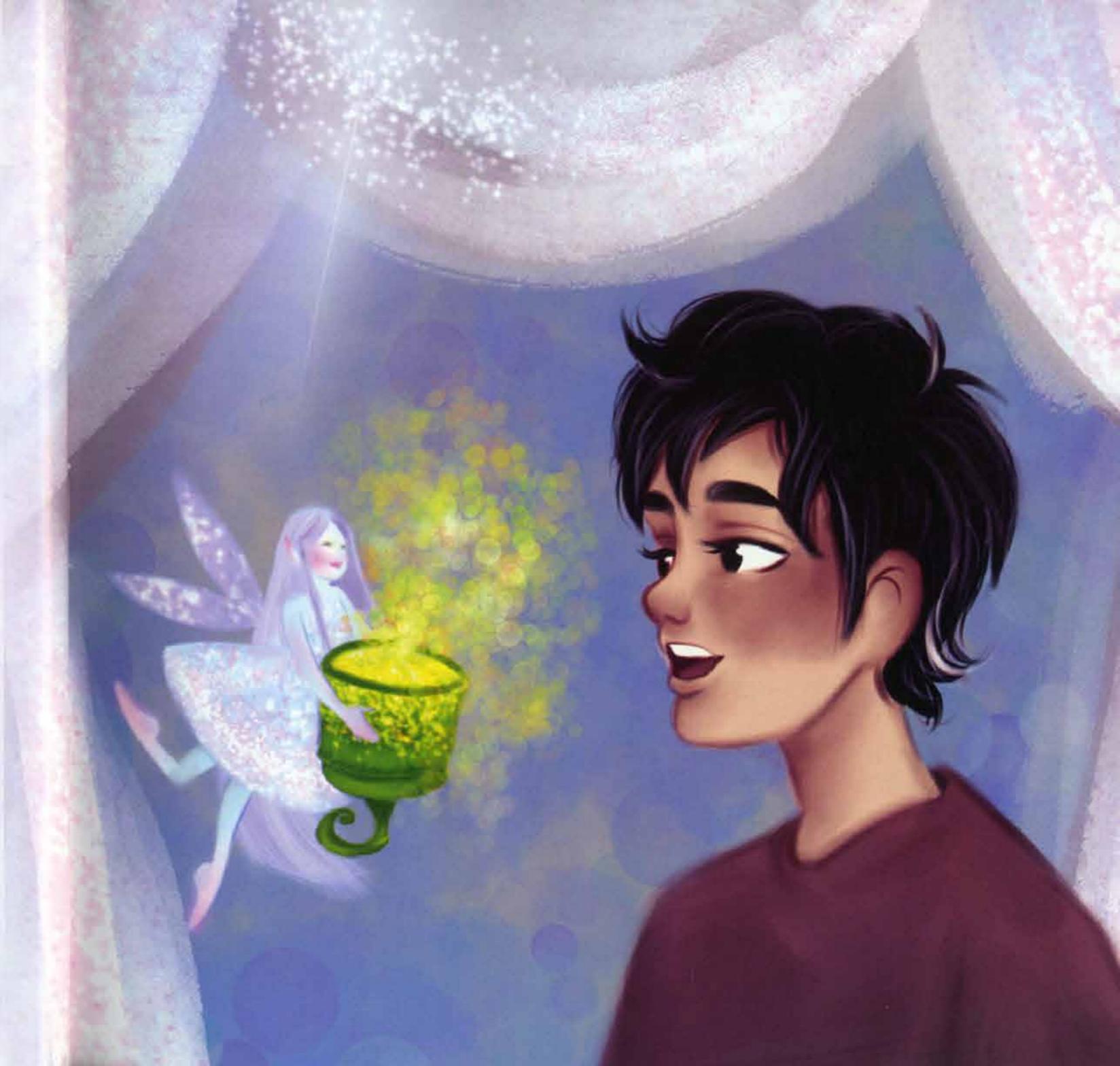
Şu gülümsündü:

– Xarıbülbül ətridir. Duman pəriləri xarıbülbüllərin şirəsi ilə qidalanır, onun möcüzəsi ilə yüngül, çəkisiz və sehrli ola bilirlər...

Şu danışa-danışa gedib parıltılı tellərdən asılmış büllur taxtda əyləşdi. Taxt əvvəlcə üzüyuxarı qalxdı, hündür şüşə tavana doğru sürətli yürüş etdi, sonra elə həmin sürətlə də aşağı enib, Zəfərin önündə dayandı. Şu ətrafda uçuşan pərilərə dedi:

– Qonağa xarıbülbül şərbəti gətirin.

Pərilər bənövşəyi-çəhrayı şərbətlə dolu büllur piyalələri ona uzatdılar. Zəfər ətrindən az qala huşunu itirə

biləcəyi şərbəti acgözlüklə içdi, içdi, içdi... Piyalələr bir-birinin ardınca boşaldı. Zəfərin ayaqları yerdən üzüldü. Maneəsiz yüksəlişlə Şüşə sarayın tavanına doğru qalxdı. Duman pəriləri bu əsrarəngiz uçuşda onu tək buraxmadılar... Zəfər qalxdığı kimi də sərbəst və qürurla Şüşə səltənətin şahzadəsinin önündə yerə endi. Şu sevincle pıçıldadı:

– İndi bildin ki, Şuşa nədən bu qədər doğmadır?! Nədən bu qədər

yüksəkdədir?! Onu bu çiçəyin sehrli ətri alıb səmalara yüksəldib. Yerlə Göyün arasında uçaldıb. Bu parıldayan, büllurqanadlı pərilər isə onu qorumaq üçün səmalardan endirilib... – Zəfərə elə gəldi ki, Şu danışdıqca kövrəlir. Səsi titrəyir. – Zəfər, səyahətimizə haradan başlayaq?

Zəfər inamla dilləndi:

– Əlbəttə, qədim Şuşadan. Həmişə arzum Şuşanın tarixinə səyahət etmək olub.

Gözqırpımı səyahətləri

Artıq səyahətə çıxmağın vaxtı çatmışdı. Şahzadə Şu duman pərilərini başına yığmışdı:

– Zəfəri səyahətdə özüm müşayiət edəcəyəm. Siz Cıdır düzünə enərsiz. Dumanı çox sıx etmək lazım deyil. Günəşə imkan verin, vaxtında çıxıb çəmənə isitsin. Xarıbülbüllər üçün azca rütubət bəs edər. Çəmənə ehtiyatla enin. Çiçəklərin ləçəyinə qonmaq üçün mütləq icazə istəyin. Çünki son illərin qorxusu və həyəcanı hələ canlarından çıxmayıb.

– Biz həmişə belə edirik... Şu, sən narahat olma... Sizə yaxşı yol...

Duman pəriləri Cıdır düzünün üzərinə tül örtük çəkmək üçün yola çıxdılar. Onlar son dəfə sarayı dolaşdılar. Qanadları hara toxunurdusa, sarayın o hissəsi çiliklənib ətrafa səpələnirdi. Sanki atəşfəşanlıq idi. Şüşəli səltənət göz önündə çiliklənir, büllur kimi parıltılı şüşə parçaları gurultuyla ağzıaşağı enir, daşlara çırpılıb suya çevrilirdi. Çay

göylə gedir, su yatağını aşıb, ətrafa səpələnirdi. Zəfər gördüklərinə mat qalmışdı. Qaçıb pəriləri dayandırmaq, çiliklənən sarayın büllur divarlarını əlləri ilə tutub saxlamaq istəyirdi. Dəhşət içində o yan-bu yana qaçır: “Siz nə edirsiniz?”, “Dayanın!” – deyə qışqırırdı. Amma heç kəs ona fikir vermirdi. Sanki məqsəd bu gözəl sarayı bir anın içində yox etmək idi.

Nəhayət, sarayın son qəsri çilikləndi... Dərə Zəfərin bayaq gördüyü kimi sal daşlarla baş-başa qaldı. Başqa heç nə. Həyəcanla ora-bura qaçan Zəfər yorulub əldən düşdü. Daşın üzərində oturdu. Pərilər heç nə olmamış kimi sakitcə ipək tellərdən tutub Cıdır düzünə qalxdılar. Zəfər başını qaldıraraq üzüyuxarı baxdı, bir anlıq bu dərənin dibində tək qalacağından qorxdı. Qışqırdı:

– Şüşə sarayı niyə dağıtdınız? Ey... Hara gedirsiniz? Bəs mən? Dayanın. Şa... Şa... Şa...

Pəri şahzadəsinin zərif səsi eşidildi:

– Zəfər... Sarayın dağılmağından qorxma. Biz hər dəfə Cıdır düzünə qalxanda bu sarayı son qəsrinə qədər çiləkləyirik. Qayıdanda isə bir uçuşumuzla saray yenidən boy-boy ucalır. Sarayı belə qoyub gedə bilmərik. Şüşə saraya bircə dənə də olsun, qara uçağan girsə, o saat tilsimimiz pozular, hamımız günəşdə itən duman kimi buxarlanıb gedər, bir daha geri dönmərik.

– Nə? Qara uçağan?

– Hə, Zəfər. Qara uçağanlar bu şəhərin qara kabusudur. Bu səyahət böyü onlarla çox qarşılaşacaqsan.

Şüşə sarayın ətrafa səpilmiş şüşə qırıntıları bir göz qırpımında burulub havaya qalxdı. Zəfər burulan büllur axının ardınca göz qırpmadan baxdı. Şüşə qırıntıları parıldayan şüşə körpü kimi dağların sinəsindən asıldı. Yüngül meh onu yellətdi. Ağacların zümrüd rəngi yaşılı körpünün büllur səthində sayrışdı. Duman pəriləri şahzadəsi ilə Zəfər ani bir sıçrayışla körpünün üstünə qalxdılar. Bu körpü Şuşanın bu

günündən gələcəyinə doğru uzanan ən kəsə yol idi.

Körpünün üstü ilə irəliləmək o qədər asan idi ki. Sanki getmirdin. Buz üzərində sürüşürdün. Sürət o qədər böyük idi ki, Zəfərə elə gəlirdi ayaqları körpüyə dəymir. Körpü sanki təyyarələrin havaya qalxdığı uçuş zolağıdır. Buradan sürət yığıb indicə qanadlanacaqlar. İşə bir bax... Elə düşündüyü kimi də oldu... Artıq onlar dağların üzəri ilə sürətli uçuşda idilər. Hara enəcəkləri çox maraqlı idi. Şu ondan heç nə soruşmurdu. Hara getmək və nə görmək istədiyi haqqında heç bir sual vermirdi. Qəfildən sürət zəiflədi. Zəfər dilləndi:

– Şu, enirik deyəsən? Ahhha-hha-haaaa... Ayaqlarım körpüyə dəydi. Sənin də, Şuuuuuuu?

– Mənim də, Zəfər.

F. Köçerli adına
Respublika Uşaq
KİTABXANASI
INV. № 129528

Pənahəli xan

birinci səyahət

İkisi də körpünün üstündə idilər. Şu körpünün şüşə məhəccərlərindən tutub sıldırımların arasına boyladı:

– Bax, Zəfər. Diqqətlə bax. Pənahəli xandır... Bu qayalıqlarda qalalar tikir, evlər, buzxanalar, cəbbəxanalar üçün özül tökdürür. Enək aşağı, Zəfər. Düz onların yanına...

Şu enə-enə fasiləsiz danışır, öz nəğmə kimi səsi ilə Zəfərə bacardıqca çox məlumat ötürmək istəyirdi:

– Pənahəli xan bu qala-istehkamin tikintisi üçün əbədi keçilməz, əlçatmaz yer axtarıb. Və gəlib burada dayanıb.

Aşağıda insanlar qarışqa kimi qaynayırdılar. Atlar qoşulmuş arabalarda böyük taxta tirlər və tikinti üçün əhəng daşı daşınırdı. Sıldırım o qədər sərt idi ki, beş at arabanı güclə üzüyuxarı dartıb aparırdı. Qatırlar su tuluqları ilə yüklənmiş bədənlərini sıldırımlara qaldırırdılar. Qaya daşları çapılır, qum və əhəng qarışığı ilə divarlar hörülürdü.

Papağını gözünün üstünə basmış gənc usta şövqlə oxuyurdu:

*Bu dağların havası
Min bir dərdin dəvası.
Pənah xan binə salan
Məkan qartal yuvası...*

Pənahəli xan gəncə yaxınlaşıb əlini onun kürəyinə qoydu:

– Oxu, oğul, oxu. Dağ başında qala tikənin qartaldan fərqi yoxdur... Amma tələsmək lazımdır... İşləri sürətləndirmək. Bu Qala-şəhər bizi təhlükələrdən qorumaq üçün tez bir zamanda tikilib tamamlanmalıdır...

Zəfərlə duman pəriləri şahzadəsi işləyənlərin arasında dolaşırdılar. Heç kəs onları görmürdü. Amma onlar hamını yaxşı görür və eşidirdilər.

– Ya Allah, – deyib usta şəyirdi yonduğu ağır qaya daşını yerindən qaldırmaq ustədi. Daş ağır idi. Qalxmırdı. Zəfər bunu görüb irəli atıldı. Daşı qaldırıb tikintinin üstünə qoydu.

Şeyird sanki havalanıb qalxan daşa baxdı. Sonra da öz əllərinə. Öz-özünə pıçıldadı:

– Mən qaldırdım? Mən qaldırmadım axı. Bəs onda kim qaldırdı? Eyyyy... Kim qaldırdı daşı?

Şu Zəfəri oradan uzaqlaşdırmağa çalışdı:

– Zəfər, nə edirsən?

– Bağışla, Şu. Kömək etmək istədim.

– Biz tarixin işinə qarışmamalıyıq.

Bütün baş verənlər çox-çox qədimlərdədir.

Pənahəli xan fəxrlə sıldırımlarda gədən tikinti işlərinə baxır və yanındakılara deyirdi:

– Yeni qalanın inşası üçün elə yer seçmişəm ki, dağlara çıxan elatlarla əlaqə üçün bir tərəfdən açıq olsun, həm də hakimiyyətimə tabe olan mahallarla əlaqəyə imkan yaransın. Su quyuları qazdırmaq lazımdır. Əhali sudan korluq çəkməsin. Elə olsun ki, bu qayalar arasında mənim xəyalını qurduğum xoşbəxt diyar, əbədi bəxtiyar bir dövlət olsun. Xalq firavan yaşasın. Yadellilər bu yurda ayaq basmasın...

Artıq gün batırdı. Şam yeməyinin vaxtı çoxdan keçmişdi. Tonqallar çatılmış, köz üstündə qızardılmış ət iyi hər yana yayılmışdı. Zəfər insanların üzündəki rahatlıq və sakitlik ifadəsinin sevincini yaşayırdı ki, qəfildən sanki yer yarıldı, göy parçalandı. Qapqara bir bulud başlarının üstündən ötüb qayalara çırpıldı. Çırpılan kimi də parça-parça olub ətrafa səpələndi. Sonra səpələnən qara bulud parçaları qanadlandı, ətraf uçuşan uçağanlarla doldu. Onlar vəhşi qışqırıqlarla nizam-sız uçuşlara başladılar. Şu bircə kəlmə dedi:

– Gəldilər...

Bu kəlmənin deyilməyi ilə Zəfərin ayaqlarının yerdən üzülməyi bir anda baş verdi. Şu Zəfəri havaya qaldırdı. Qara tüstü kimi burula-burula gələn uçağan sürüsünün arası ilə dağlara doğru yüksəldilər. Şu həyəcanlı idi:

– Qara uçağanların yürüşü başladı. Qarşısı alınmasa, bir göz qırpımında bu şəhərin altını üstünə çevirəcəklər. – Sonra üzünü dağlara tutub çağırırdı.

– Ey... Şüşə sarayın duman pəriləri... Tez olun. Elə bir qatı duman olmalıdır ki, uçağanlar istiqaməti itirsinlər...

Hər yandan duman pərilərinin həyəcanlı nəğmə notlarına bənzəyən səsləri ucaldı:

– Biz buuuuu-ra-da-yıq, Şu... Amma uçağanların qoşunu çoxdur. Səmadan asılmağa imkan vermirlər...

Şu həyəcanla göy üzünü dörd dolanır, sürətlə artan uçağan sürüsünün vəhşi qışqırıqlarına bürünmüş səmanı işıqlı zolaqlara ayırırdı. Zəfər onun ardınca uçur, bir addım belə geri qalmır, üzünə-gözünə çırpılan iyrənc uçağanlardan can qurtarmağın yollarını düşünürdü:

– Şu, sizə nə köməyim dəyə bilər? De...

– Zəfər... Uçağanların qarşısını bir az saxlaya bilsək, duman pəriləri birləşər, duman bir az sıxlaşsa, heç kəs onu dəlib keçə bilməz. İldə bir neçə dəfə qara uçağanların qoşunu duman pəriləri səltənəti üzərinə hücumu keçir. Biz onlarla mübarizə apara bilirik. Amma indi əcaib şəkildə artıblar. Qara bulud kimi üstümüze yeriylər.

Zəfər həmişə sürətli düşüncəsi ilə yaşıdlarından fərqlənirdi. Şuya və onun pərilərinə kömək etmək istəyi bu dəfə onu daha cəld düşünməyə vadar etdi:

– Şu, inanılmaz sürətlə aşağı enib yenidən yüksəlməliyik.

Şu həyəcanla soruşdu:

– Nə üçün?

– Şu, izah etmək çox vaxt aparacaq. Enək...

Şunun Zəfərin dediyinə əməl etməkdən başqa çarəsi yox idi. Qara uçağanlar bir duman pərisi belə tutub əsir götürsələr, öz iyrənc əməllərini işə salacaq, duman pərilərinin parlaq genlərindən istifadə edib, əks-duman uçağanı yaradacaqdılar. Şu sürətlə aşağı enirdi. Şəhər salan insanlar da narahat-narahat səmaya baxırdılar.

– Göy üzü qaralıb. Çox pis qaralıb. Çoxu şam yeməyi yeyirdi. Keşikçilər qılınc-qalxanları çəmənə qoyub istirahət edirdilər. Şu ilə Zəfər çəmən üzəri ilə uçur, enməyə hazırlaşdılar.

– Tez dönməliyik.

– Bilirəm. – Zəfər bunu deyə-deyə elə havadaca tonqallardan yanan və tüstülənən kösövlər götürdü.

– Qalxdıq, Şu.

Şu havaya qalxdı.

– Sən sürəti artır. Sadəcə, uç. Məni öndə apar. Uçağanların sıx uçduqları yerlərə baş vur. Sürət çox, maneə isə alov və tüstü olarsa, nə baş verər?

Şu hazırcavablığı ilə yenə də fərqləndi:

– Uçağanlar müvazinətini itirib qayalara çırpılar, parça-parça olub yerə tökülərlər.

– Əla. Uçduq.

Şunun uçuşu meteor uçuşu kimi sürətli idi. Zəfərin qüvvətli qolları jonqlyor kimi böyük məharətlə kösövləri havada oynadırdı. Alov və köz əllərini qarsır, yanmış dərisinin iyi burnuna gəlir, yanığın ağrısından bütün qolu sızıldayır, amma o dözür, düşmənlə mübarizəni dayandırmırdı. Kösövlərin alovundan və tüstüsündən başını itirmiş uçağanlar qayalara dəyib yerə tökülürdü. Ətrafı üfunət iyi və qara uçağanların dəhşətli qışqırığı bürümüşdü.

– Afərin, Şu. Sürəti artır.

– Sənə afərin, Zəfər. Sən möhtəşəmsən.

Nəhayət, uçağan selinin qarşısı alınmışdı. Onlar dəymiş tut kimi atək-atək yerə tökülürdülər. Duman pəriləri çətinliklə də olsa, birləşmiş, qayalıqların arası qatı dumanla dolmuşdu.

– Zəfər, sən Şüşə sarayın saxlanclarını gəzmək haqqını qazandın. Ona görə də bu gün sənə ən müqəddəs sirrimizi açmaq qərarına gəldim...

Duman pərilərinin yaradıcılıq emalatxanasında

Zəfər həyəcan içindəydi. Çiçək ətri verən Şüşə sarayın saxlanclarına aparan yol dərənin dibinə işləyirdi. Şu ensiz, amma büllur kimi şəffaf dar cığırla üzüaşağı uçurdu. Üzüaşağı uçuş möhtəşəm idi. Quyunun dibinə doğru irəliləmək uçuş texnikasının bütün qanunlarından kənar idi. Zəfər həmişə düşünmüşdü ki, uçuş yalnız üzüyuxarı olur. İndi isə...

– Şu, Şu, sürəti azalt. İndi yerə çırpılacağıq...

– Qorxma, Zəfər. Hər gün minlərlə kilometr aşağı uçub qayıdıram. Yerin altında gedən işlərə nəzarət etmək üçün, əlbəttə.

Zəfər dərənin dərinliyinə işıqlı ox kimi işləyən yolla nə qədər uçduqlarını təxmin edə bilmirdi. Cığır artıq parlaq şüşə boruya çevrilmişdi. Onlar borunun içi ilə elə dəqiqliklə uçurdular ki, bu darısqallıqda borunun divarlarına belə toxunmurdular. Şüşə borunun divarlarında sarı-bənövşəyi işıq bərq vu-

randa Şu sürəti azaldı. Dayandılar. Işıq gözlərini qamaşdırdı. Şu dedi:

– Zəfər, səni duman pərilərinin yaradıcılıq emalatxanasına dəvət edirəm.

– Emalatxanalarınız niyə yerin altındadır? – Zəfər təəccübünü gizlətmədi.

– İçəri girəndə özün başa düşəcəksən. Biz istehsal etdiyimiz məhsulu yerin altına daşımışıq ki, onun hazırlanması sirr olaraq qalsın.

Zəfər o qədər heyranlıqla şüşə borunun divarlarında sayrışan sarı-bənövşəyi-çəhrayı işığa baxırdı ki, əlindəki yanığın ağrısını belə unutmuşdu.

Sonra elə qəribə hadisələr baş verdi ki... Borunun sonundakı şüşə qapılar sürətlə açıldı. Şu və Zəfər bir anda borunu tərk edib uzun dəhliz boyu şütüdürlər. İçəridə sel kimi axan işıq seli sərbəst irəliləməyə imkan vermirdi. Onlar şüşələr və aynalarla əhatə olunmuş otağa daxil oldular. Şu dedi:

– Sarıotaq... Tanış ol. Sirrimizi də sənə açım. Burada duman pəriləri xarıbülbul çiçəyinin ləçəklərini toxuyurlar.

– Nə? Toxuyurlar? Çiçək çəməndə bitmir ki?

– Hər səhər sübh tezdən, günəş dağların arxasından boylanmamış milyonlarla duman pərisi çəmənlərə səbət-səbət xarıbülbül çiçəyi daşıyır. Çiçəkləri çəmənə səpib, geri dönlər.

Zəfər gördüklərinə inana bilmirdi. Sarı otaqda xarıbüllərin sarı ləçəyi hazırlanırdı. Dəzgahlar parpar yanırdı. Saysız-hesabsız ipəkqurdu bəslənir, onlardan alınan ipək sapla xarıbülbül ləçəkləri toxunurdu...

Sarı ipəkqurduların toxuduğu baramalar dəzgahların üstündən asılmışdı. Dəzgahlar işlədikcə baramalar aramsız hoppanıb-düşürdü.

– Süni rənglərdən istifadə etmirik... Sarı-bənövşəyi, açıq-bənövşəyi və qonur rəngli ipək sapları sarı, bənövşəyi, qonur ipəkqurdulardan alırıq...

Zəfər danışmırdı. O heyratla yalnız ətrafa baxır, baxırdı.

– Dəzgahlarımız qızıldandır. Başqa metaldan olsa, ləçəklərdəki zərifliyi əldə edə bilmərik.

Duman pəriləri elə sürətlə işləyirdilər ki, əllərini görmək olmurdu. Şəffaf

tellərdən asılmış pərilər tərtəmiz və işıq saçan təbəssümlə Zəfəri salamlayıb, amma söhbətə qoşulmurdular.

– Xarıbüllə çəmənə səpilən kimi Şuşa dağlarından həzin meh əsir və çiçəklərə həyat üfürülür. Onlar canlanır, dumanın sərinliyini və tərəvətini canlarına çəkir, günəşə boylanır və ətir saçmağa başlayırlar. Torpaq onlara həyat verir.

Arabir sehrlı musiqi səsi eşidilir, duman pəriləri bu musiqinin ahənginə uyğun cəldliklə öz şəffaf tellərindən sallaşır o yan-bu yana şütüyürdülər. Həyat qaynayırdı. Nəgmə səsi həzin notlara parçalanıb xarıbülbül ləçəklərinə hopurdu:

*Şuşa, dumanda işılda
Şuşa, gəz-dolan yaşıda,
Şuşa, sevginin əzəli,
Şuşa, yurdumun gözəli!
Şuşaaaaaaaa!*

*Can qədər əzizsən!
Su qədər təmizsən!
Nur dolu dənizsən!*

Şuşaaaaaaaa!

Açıq-bənövşəyi, bənövşəyi, qonur otaqlarda da vəziyyət eyni idi. Açıq-bənövşəyi otaqdakı pərilər ləçəklərin içində görünməz olmuşdular. Şu otağa girən kimi soruşdu:

– Görünmürsünüz...

– Buradayıq, əlahəzrət Şu.

Ləçəklər tərpendi. Pərilərin gözəl üzü göründü... Onlardan biri irəli çıxdı. Şu nə isə demək istəyən pəriyə diqqətlə baxdı:

– Mənə elə gəldi ki, deyəcəyiniz xəbər yaxşı deyil.

– Bəli, əlahəzrət. Daxili ləçəklər emalatxanasındakı pərilərdən biri yoxdur...

Şu eşidəcəyi xəbərin bu qədər dəhşətli olacağını xəyalına gətirməzdi. Onun asıldığı şəffaf tel titrədi. Şu o telin üzərində bütün emalatxananı dolandı:

– Dəzgahların işini təcili dayandırın. Həyəcan signalı verin. Xarıbülbül emalatxanasına bütün giriş və çıxışlar qapılınsın. Qara uçağanlar pərinə əsir götürüblər...

Pərilər hərəkətə gəldi. Həyəcan signalının verilməyilə qapıların bağlanması eyni anda baş verdi. İndi bu qapılardan külək də keçə bilməzdi.

– Onlar yəqin ki, əsir apardıqları pərinin genlərini götürüb, hansısa bir qara uçağanın genlərinə calaq edəcək, yeni məlumat ötürücüsü yaratmağa çalışacaqlar. Buna imkan vermək olmaz. O genləri əldə etsələr, Şuşanın qara günləri başlayacaq. Xarıbüllərin yaranma sirrini öyrənəcəklər... Şuşanın sirli-sehrlı ruhu paramparça olacaq. Tez hərəkətə keçməliyik.

Şu ilə Zəfər gəldikləri şüşə borunun içi ilə yuxarı sovrulmağa başladılar. Sürət çox olsa da, yolboyu gözüne nələrsə dəyir və Zəfəri heyratə gətirirdi. Şuşa torpağının hər qatında bir möcüzə ilə rastlaşırdı. Qızıl parıltısı, gümüş işıltısı, yaqut qırmızısı, zümrüd yaşılı, ametist çəhrayısı, əqiq qəhvəyi... Zəfər illərdir bu qədər sərvətin üstündə gəzdiyini xəyal belə etməzdi. Bəlkə də, Şuşanın başına gələnələr və gətirilənlər altı qızıl, üstü zümrüd olduğundan imiş...

Üzəşəği sürətli uçuş qəfil dayandı. Şüşə boru yerin hansısa qatında tıxandı. Uçuş zolağı daraldı, daraldı, iyənənin ucu boyda qaldı:

– Təhlükə çox yaxındadır. Zəfər, azacıq da olsa, qorxun varsa, səni geri-

yə – pərilərin emalatxanasına qaytara bilərəm. Ora nisbətən təhlükəsizdir.

Zəfər yarı yoldan dönməyi özünə yaraşdırmadı:

– Birlikdə. Bütün təhlükələrlə birlikdə savaşaçağıq. Mənim atam və yüzlərlə igid Şuşa uğrunda birlikdə savaşıb şəhid olublar. İndi mən Şuşanı təhlükədə qoyub, geri çəkilmə bilmərəm, Şu.

Şu gülümsədi:

– Sağ ol, Zəfər... Mən belə də tanıyırdım səni. Nahaqdan Şüşə saraya qədəm basan ilk insan deyilsən ki?! Çıxmağa yol yoxdur. Geri qayıtmaq isə əlavə vaxt itkisidir. Biz əsir götürülmüş pərinə xilas etməliyik. Bax orada iynə ucu boyda məsamə var. Sürətimizi elə yığmalıyıq ki, sürət bizi o deşikdən keçirə bilsin. Hazırsan?

– Hazıram!

Şu geri çəkildi. Uçuş vəziyyəti alıb, var gücü ilə irəli uçdu. Onun bu uçuşu raket uçuşu kimi sürətli və qarşısızalmaz idi. Hətta Zəfər bir anlığa Şu ilə kəhkəşana, Günəş sistemi planetlərinə, hətta ekzoplanetlərə belə uçmağın mümkünlüyü haqqında da düşündü. Uçuş-zərbə uğurlu alındı. Dar

dəlikdən keçdilər. Şüşə boru arxada qaldı. Onlar alov saça-saça yerin təkini parçalayıb irəli şütüyürdülər. Hər tərəf zülmət qaranlıq idi... Qatar-qatar qara və əcaib varlıqlar onların sürətindən çaxnaşmaya düşmüşdülər.

– Zəfər, biz qara uçağanların ərazisinə daxil olduq. İrəliləmək getdikcə çətinləşir. Onlar uçuşa mane olmağa çalışırlar.

Zəfər Şunu sakitləşdirməyə cəhd etdi:

– Onlar alovdan və tüstüdən qorxurlar. Mən onlara kəsövlərlə qalib gəldim. İndi isə sənə sürətindən saçılan alov onları vahiməyə salıb. Elə bu dəfə də bu alovla onları məğlub edəcəyik. Sən, sadəcə, sürəti azaltma. Bizim o alova ehtiyacımız var. Onları qovmalıyıq. Yaşadıqları yerə qədər.

Şudan saçılan alovdan qaçan qara uçağanlar ən dar və keçilməz yerlərdən sürətlə keçirdilər. Şunun sürəti azalan kimi alov sönmür, qara uçağanlar geri dönüb onlara hücum edirdilər:

– Şu, sürəti artır. Sürətiiii...

Uçağan Yan Kirs dağının haçasında

Şu sürəti get-gedə daha çox artırır. Alov qara uçağanları qarsır və gicəlləndirirdi. Amma bu, məsələnin həll yolu deyildi. Qara uçağanların daldandıqları yeri tapmaq, pərinə xilas etmək, uçağanlara öz qəddar niyyətlərini həyata keçirməyə imkan verməmək lazım idi.

Uçuş nə qədər sürətli olsa da, Zəfər düşündüyü kimi etdi. Elə havadaca əlini atıb qara uçağanlardan birini tuta bildi. Uçağan elə çırpındı ki, Şunun uçuşu əngəlləndi. O, müvazinətini itirdi, səndələdi.

– Zəfər, Zəfər, – deyə qışqırdı. – Zəfər, ehtiyatlı ol. Əlin yaralıdır. Onlar qaniçəndirlər.

Zəfər hələ də tutduğu uçağan ilə mübarizədəydi. Uçağan düşüdüklərindən daha güclü və təhlükəli idi. Şu düz tapmışdı. Qaniçən idi. Tutulan kimi dişləri ilə Zəfərin əlindəki yanıq yerindən yapışmışdı. Sorurdu. Dözülməz ağrı Zəfərə nəfəs almağa imkan

vermirdi. Amma Zəfər tutduğunu buraxanlardan da deyildi. Uçağan gecə kimi qapqara idi. Tünd-yaşıl, öd rəngli saçları, domba sarımtıl qəhvəyi gözləri, iynə-iynə dişləri var idi.

– Zəfər, tez elə. Onun dişlərini əlindən ayırrrrr...

Şu sürətini bir qədər də artırmışdı. O qışqırırdı:

– İndi yerin üstünə çıxacam. Sürət yığıb 2724 metr hündürlüyə qalxıram. Başqa əlacım yoxdur. Diqqətlə bax. Kirs dağının üzərindən keçəcəyəm. Əjdaha ağzı kimi haça zirvəsi var. Əlini zirvənin haçalanan yeri ilə apar. Murdar, qaniçən uçağan haçaya ilişib düşsün.

– Yox, Şu, mən onu əsir tutmuşam. Buraxmaram.

– Amma bir azdan sən huşunu itirəcəksən. Tez ol, Zəfər, qayalıq... Kirs dağı... Haça zirvə... Tələsssss...

Zəfərin başqa çıxış yolu yox idi. Uçağan ilə birlikdə əlini Kirs dağının haçasına uzatdı. Sürət böyük, uçağan isə

Zəfərin əlinin yanıq yerindən sorduğu mayedən qarnı yumrulanmış halda idi. Sürətli uçuş və bir göz qırpımında öd rəngli saçları olan uçağan qopub əjdahanın ağızında – yəni dağın əjdaha ağızına bənzəyən haçasında sancılıb qaldı. Zəfər qışqırdı:

– Şu, qayıt, tez, geri dön. Uçağan Kirs dağının haçasına pərçimlənib. Onu yenidən əsir götürə bilərkkkkkkk... Biz ondan bəzi məlumatları almalıyıq.

Şu havada dairə cızıb geri döndü. Onlar Kirs dağının haçasına yaxınlaşanda uçağanın əcaib bağirtisi qayaların arasında əks-səda verirdi. Özü isə əməlli-başlı ilişib orada qalmışdı. Ha çabalayır, çıxa bilmirdi. Ətrafda heç kəs yox idi. Uçağan sürüsü yəqin ki, hələ də yerin altında idi.

Şu Kirs dağının zirvəsində yerə endi. Əjdahanın ağızında ilişib qalan uçağan indi tam təhlükəsiz idi. Onlar uçağana yaxınlaşdılar. Uçağanın domba, sarımtıl-qəhvəyi gözləri onlara zillənmişdi. Öd rəngli saçları üzünə səpələnmişdi. O öz qorxaq xislətini çox tez ortaya qoydu:

– Yaxınlaşmayın. Əl vurmayın. Nə lazımdır, deyəcəm sizə. Elə indicəəəəə... Eşidirsiniz. Əl vurmayın.

Şu kənarında dayanmışdı. Zəfər özünü halsız və yorğun hiss etsə də, bu uçağan qız ilə danışıq aparmağı öz boynuna götürmüşdü.

– Adın nədir?
– Uçağan Yan...
– Pərilərdən biri sizdə olmalıdır.
– Bizdədir. Məni buradan çıxart, nə bilirəm deyəcəyəm.

Zəfər razılaşmadı:
– Yox. Sən elə orada danış. De, pəri qız haradadır?

– Mağarada...
– Hansı mağarada?!
– Saçlarımı üzümdən yığ. Danışmağa mane olur. Həm də səni görə bilmirəm.

Zəfər onun saçlarını yığmaq üçün əlini irəli uzatdı. Şu qışqırdı:

– Zəfər, o hiyləgərdir. Əlini yaxınlaşdırma. Barmaqlarında yanıq yeri var. Yapışsa, buraxmayacaq.

Zəfər tez əlini geri çəkdi. Uçağan Yan hiyləsinin keçmədiyini görüb dedi:

– Boğuluram burada. Deyəcəyəm hamısını. Şuşa ətrafındakı mağarada. Daha doğrusu, mağaranın ən qaranlıq otağında. Amma...

Zəfər həyəcanlandı:

– Nə amma?! Tez ol, de.

– İndilərdə onu laboratoriyaya aparacaqlar. Professor Kombonun laboratoriyasına. Kombo genetikdir. O ən üst genləri oğurlayıb, qara uçağan geninə çevirməkdə çox məşhurdur. Onun gen modifikasiyalarına söz ola bilməz. Tez-tez genetik yaddaşın oğurlanmasına hesablanan ən yüksək gen nümunələrini hərraca çıxarır...

Şu həyəcanla qanadlarını çırpdı:

– Sonumuzmu gəlir? Bunun dedikləri, sadəcə, dəhşətdir.

Zəfər onu sakitləşdirməyə çalışdı:

– Darıxma. Biz pəri qızı azad edəcəyik.

Uçağan Yan qışqırdı:

– Dəqiqələr qalıb. Edə bilməyəcəksiniz. Kombo sizi və səltənətinizi Yer üzündən siləcək. Genetik yaddaşınızdakı bütün məlumatları oğurlayacaq. DNT-nizdə gizlənən bütün məlumatları.

O, kübar genlər axtarışında olan elm uçağanıdır. Ən kübar gen isə əsrlərdir Şuşanın duman pərilərinin geni hesab edilib.

Zəfər cəld hərəkətlə irəli sıçradı. Uçağan Yanın saçlarını arxadan elə cəld və ustalıqla əlinə toplayıb, başını dala əydi ki, Yan onun əlinə yapışıb, yarasını dişlərinə keçirə bilmədi:

– Hə, indi sən mənim əlimdəsən. Kombonun laboratoriyasına qədər də belə qalacaqsan. Susacaqsan. Səsini çıxartsan, saçlarını başınla birlikdə 360 dərəcə buracağam. Vəssalam. Elə o anda da nəfəsin kəsiləcək. Bildinmi, uçağan Yan?

– Bildim. Çıxart məni buradan. Gə-dək. Sürətiniz necədir?

Duman pəriləri şahzadəsi Şu artıq uçuşa hazır vəziyyətdə idi:

– Reaktiv raket sürəti qədər, bəlkə, ondan da çox. Zamansız uçuruq. Havasız şəraitdə belə uçmaq imkanımız var.

Kombonun laboratoriyasında

Onlar bir göz qırpımında gözdən itdilər. Ən uzaq yol belə bu sürətin qarşısında bir göz qırpımı ola bilərdi. Uçağan Yan başını çevirə bilmirdi. Domba gözləri ilə yalnız qabağa baxır və danışdı:

– Mən sizi birbaşa mağaraya aparmayacağam. Mağaraya gizli girişi bilirəm. Qara dəlikdən keçəcəyik. Mağaraya aparan qara dəliyə Topxana meşəsinin 5-ci kilometrliyindəki qoca çinarın koğuşundan keçəcəyik.

... Çinarın koğuşundan dəliyə ayaq basan kimi arxaya yol qapandı. Dəliklə irəliləmək çətin idi. Göz-gözü görmürdü. Uçağan Yan deyirdi:

– Mən qaranlıqda səmti yaxşı müəyyən edirəm. Bizim quruluşumuz buna hesablanıb. Odur ki, mən dediyim xətt üzrə irəliləyəcəyik. Azacıq sağa meyilli uç... İndi sola... Düz uçuruq. Aşağı en... Yandakı çıxıntıdan ehtiyatlı ol... – Və nəhayət, Yan dilləndi. – Kombonun laboratoriyasının üstündəyik. Enirik.

Laboratoriya yarıqaranlıq, professor Kombo isə yastıbaş, dombagöz uçağan idi. Eynəyinin arxasından gözləri tennis topları kimi qabarırdı. Yanındakı köməkçiləri təlaşla masanı qaydaya salır, Kombonun acı baxışları altında o tərəf-bu tərəfə qaçırdılar.

– Bu gen əla gendir. Kübar, əsilli, nəzakətli və gözəl... Bu gün bizim zəfər günümüzdür. O genin daşıyıcılarını əldə etmək mənim – elm adamı, uçağan Kombonun uzunillik arzusu idi.

Köməkçilərdən biri dilləndi:

– Əlbəttə... Daşların üzərində tarixləri silib təmizləmək asandır, doktor. Siz isə canlı yaradacaqsız. Geni modifikasiya edilmiş canlı...

Kombo hirsləndi:

– Bəsdir. Belə şeylər haqqında uca-dan danışmaq olmaz.

Daşın-divarın da qulağı var. Amma öz aramızdır, daşların üzərində tarixləri silib təmizləmək, öz istədiklərini ora həkk etmək qədər zövqlü iş yoxdur. Genlər isə ayrı bir aləmdir. Onları heç

kəs mənim qədər dərindən öyrənməyib. Bir sözlə, biz uçağanlar möhtərəm bir soydan gəlmişik...

Uçağan Yanın saçları Zəfərin əlində idi. Başını döndərə, qorxusundan ağzını açıb söz deyə bilmirdi.

Kombo qarşısındakı cihazın ilk düyməsini basdı. Otaq azca işıqlandı. Kombo narahat oldu, donquldandı:

– Lənətə gəlmiş işığa da heç öyrəşə bilmədim. Heyif deyil, qaranlıq...

Sonra başqa bir düyməni basdı. Masanın başındakı divarda dəyirmi bir pəncərə açıldı. Pəncərədən dəmir relslər uzandı... Relsin üzərindəki nəhəng şüşə ampula şütüyüb, ildırım sürətilə masanın üstünə düşdü. Kombo ampuladakı canlının görüntüsündən səksəndi. Azca səndələdi və dedi:

– Gözəlliyə bax. Nədən bizə verilmədi?! Amma eybi yox, biz bunun əlacını tapmışıq...

Şu həyəcanla Zəfərə baxdı. Ampuladakı duman pərisi idi. Oğurlanmış duman pərisi. Pəri qızın büllur bənizi ay kimi işıqlı idi. Saçları ulduzlar kimi ampulanın divarlarına səpələnmişdi. Bərq vururdu. Ampuladan parıltı dolu

ışıq seli axırdı. Şu bir az da yuxarı uçdu. Elə bir nöqtəyə ki, oradan pəri qızın gözlərinə baxa bilsin. Bundan yaxşı çıxış yolu tapa bilməmişdi.

Professor qara pəncələrini, qara başını və eybəcər dişləri görünən ağzını irəli uzatdı. Şu ilə Zəfər üzərinə qaynar su atılmış kimi geri sıçradılar. Onlara elə gəldi ki, Kombo yekə ağzını açıb, duman pərisini ampula qarışıq udacaq. Şu qalxdığı yerdən gözlərini pəri qıza zillədi:

– Hə, hə, nə oldu?! Şa, mənə bax, Şa... Şaaaaaa...

Şa heç nə eşitmirdi. Ampulanın divarları qalın və məsaməsiz idi. Artıq Kombo qara pəncələrini ampulanın üstünə qoymuşdu... Qəfildən pəri qız başını döndərdi... Gözləri tavandan asılanlara dikildi...

... Və elə həmin an nəhəng bir partlayış baş verdi... Elə bir partlayış ki, ətrafda hər şey param-parça oldu. Ampula sıçrayıb Zəfərin qucağına düşdü... Geri çəkilən diyircəkli dəmir relslər üzərində Kombonun seyrəktüklü başı və qarqara bədəni dığırlandı... Sürətlə uzaqlaşmaqda olan bədəndən

və seyrəktüklü başdan boğuq səsle deyilən son sözlər eşidildi:

– O-o-o-o-o genlər bi-zə-ə-ə la-a-a-zimmm idi...

Şu qalib təbəssümlə Zəfərə baxdı. Zəfər hələ də özünə gəlməmişdi. Qucağındakı ampuladakı duman pərisi bül-lur gözlərini ona zilləmişdi...

– Bu necə oldu? Möcüzə... Şu... İzah edərsənmi, lütfən.

Şu sevinc və həyəcan içində idi:

– Zəfər, təhlükə anında qaranlıq bizim üçün ən əla fürsətdir.

Bunu dəyərləndirməmək günah idi. Qaranlıqda iki duman pərisinin baxışları toqquşanda qısa qapanma olur və dəhşətli partlayış baş verir. Ona görə elə məsafəyə qalxdım ki, ampulada olan duman pərisinin gözlərinə baxa bilim. Düzdür, həyatım boyu ilk dəfə idi ki, haqqında əcdadlarımdan eşitdiyim bu üsulu sınaqdan keçirirdim. Amma əla alındı.

Zəfər qəfildən uçağan Yanı xatırladı. Öz-özünə pıçıldadı:

– Bəs, uçağan Yan?! O hara getdi? Partlayış anında saçları əlimdə idi.

Onlar ətrafa nəzər saldılar. Uçağan Yandan əsər-əlamət yox idi. Amma ortalıqda qara kömür yığınınə bənzəyən bir tərəcik qalmışdı. Şu diqqətlə baxdı:

– Budur. Uçağan Yan. Bax, saçları yanmayıb, ətrafa səpələnib. Özü isə onsuz da kömür rəngində idi. Yanıb bir az da qaralıb. Yəqin partlayışın episentrinə düşüb. Burada bir neçə uçağan da var. Onlar, deyəsən, Kombonun köməkçiləridir.

Şu uçağan Yanın saçlarından bir neçə tel götürdü:

– Bəlkə də, bunlardan istifadə edib antitel hazırlaya bildik. İndi ilk işimiz duman pərisini ampuladan çıxarıb, azadlığa buraxmaq olacaq. Bunu etmək üçün tez buradan çıxmalıyıq.

Onlar sürətlə uçurdular. Buradan çıxıb dağlara çatmaq lazım idi. Özü də tez. Sıldırımların üstündən uçmaq anı nəhayət ki, çatdı. Şu qışqırdı:

– Zəfər, diqqətli ol. Ampulanı elə bir yerdə at ki, şiş uclu qayaya çırpılsın. Həmmar səthlə təmas onu çatlatmayacaq.

– Bəs qayaya çırpılırsa, pəri qızın ampuladan sağ çıxmaq ehtimalı nə qədərdir?

– 100 faiz. Biz elastikik. Gərilmə və sıxılmadan qorxmuruq. Anında uçuş vəziyyətinə girə bilirik. Yəni pəri qız qayaya çırpılan kimi, qanadlanıb uça-çaq. Həm də çəkimiz o qədər yüngüldür ki, çırpılma zamanı zərbənin gücü azalır. Əsas olan odur ki, ampula sınınsın. O da səndən asılıdır. Gərək elə bir qüvvə ilə çırpasan ki...

Zəfər özünü toparladı. Davamlı uçuş vəziyyətində olduğu üçün azca gücsüzləşdiyinə, başgicəllənməsinə baxmayaraq, bu tapşırığı yerinə yetirmək üçün özünü səfərbər etmişdi. Hər şeyin bu qədər yaxşı getdiyi anda cüzi səhv və yaxud səhlənkarlıq əməliyyatı poza bilərdi. Şu böyük əzm və səbirlə irəli uçurdu. Sürəti inanılmaz idi. Sıldırımlara çatanda onun musiqi notlarına bənzər səsi ucaldı:

– Hazır ol...

Az sonra həmin səs yenidən eşidildi:

– At...

Zəfər güclü qolları ilə ampulanı ilk gördüyü sıldırıma doğru atdı. Elə o anda gözlənilən şüşə cingiltisi eşidildi. Havada çiləklənmiş ampulanın zərrəcikləri parıldadı.

Şu uça-uça dedi:

– Məncə, alındı.

– Məncə də...

Göy üzündə bir-birinin ardınca sevinc nidaları yüksəldi. Və bir göz qırpımında titrək səs gəldi:

– Təşəkkür edirəm sizə... Məni xilas etdiniz...

Duman pərisi idi. Yüksəlib onlara çata bilmişdi. İndi üçü birlikdə uçurdular. Onlar şən və xoşbəxt idilər. Uçur və oxuyurdular:

*Şuşa, dumanda işılda
Şuşa, gaz-dolan yaşıda,
Şuşa, sevginin əzəli,
Şuşa, yurdumun gözəli!*

Şuşaaaaaaaa!

Can qədər azızsən!

Su qədər təmizsən!

Nur dolu dənizsən!

Şuşaaaaaaaa!

Çiçəksəpmə mərasimi

Səhər açılan kimi pərilər yenedən qanadlandılar. Cıdır düzünə qalxmaq lazım idi. Duman pəriləri bu işi indi daha həvəslə yerinə yetirəcəkdilər. Qara uçağanlar məğlub edilmişdi. Onların əsir tutduğu pəri qız artıq azadlıqda idi. Pəri qızın işlədiyi qonur ləçək emalatxanasında iş bir qədər ləngidiyinə görə digər pərilər bütün gecəni sübhədək qonur ləçək istehsal etmişdilər. Nəhayət, bənövşəyi, açıq-bənövşəyi, sarı və qonur ləçəklərin sayı bərabərləşəndə emalatxanalarda zənglər çalınmış, almaz, yaqut və zümrüd zıncırovların ürəyəyatan cingiltisi bütün pərilərə işin yekunlaşdığı xəbərini çatdırmışdı. Ləçəklər ayrı-ayrılıqda nəhəng sabun köpüklərinə bənzəyən qovuqlara yığılmış və istifadə üçün yararlılıq sertifikatı almışdı. Ləçəklərdə hər bir nöqtə və ştrixlərə qədər hər şey yoxlanılmışdı. Xüsusi ekspert qrupu tərəfindən verilən bu sertifikat Şuya təqdim olunandan

sonra o, rahatlıqla gülümsəmiş və əlini yuxarı qaldırmışdı:

– Təşəkkür edirəm, mehriban duman pəriləri. Siz xarıbüllərin əbədi istehsalçısıdır. Şuşa xarıbüllərlə gözəldir. Sizin birinizin olmaması xarıbüllərin olmaması deməkdir. Özünüzü və bütün pəriləri qoruyun. İndi isə sevimli qonağımız Zəfər xarıbüllələrin çəmənlərə səpilməsini izləyəcək, bu gözəl mərasimin ilk insan izləyicisi olaraq Şuşanın tarixində əbədi yaşayacaqdır.

Zəfər ləçəklər qalaqlanmış nəhəng qovuqların yanında düzölmüş milyonlarla pəriyə baxır, çiçəksəpmə mərasiminin başlayacağı anı səbirsizliklə gözləyirdi. Pərilər pıçıldaşır, ona baxıb ətrafa incə təbəssümlər səpələyirdilər:

– Həyəcanlıyam...

– Mən də, mən də, mən də, mən də...

– İlk dəfədir ki, bizi insan izləyəcək.

– Bu möcüzəli uçuşlar ona qərribə gələcək...

– Ha-ha-haaaa... Ha-ha-ha-haaaa...
– İnsanlar bu sirri bilmirdilerrrrr...

Onların sevinci Zəfərə heç də qəribə gəlmirdi... Əgər bütün dedikləri həqiqət idisə, onlar bu sevincə layiq idilər. Nəinki bu, hətta bundan da böyük sevincə...

Almaz, yaqut və zümrüd zıncırovların əsrarəngiz cingiltisi çiçəksəpmə mərasiminin başlanmasından xəbər verirdi. Günəş hələ çıxmamışdı. Göy üzü mavi, narıncı, boz çalarlarla elə bəzənmişdi ki, sanki ilk dəfə idi bu mərasimə şahidlik edəcəkdi. Cingilti eşidilən kimi milyonlarla pəri qanadlandı. Zəfər qanadların parıltısı və işığından qamaşan gözlərini ani qapadı. Pərilər gülüşdülər, pıçıldaşdılar:

– Zəfərrrr, nə edirsən. Gözlərini yummma...

– Zəfər, bu gözəl anın bir saniyəsini də qaçıрмаq olmaz. Aç gözlərini.

Şu Zəfərin yanına uçdu. Mərasim işıq və həyəcan dolu idi. Adi insan gözünün və sinirlərinin bu görüntüləri izləməyə gücü çatmaya bilərdi. Hətta insan heyranlıq anında nəfəsi kəsilər

və həyatını itirə bilərdi. Şu Zəfərin yanında olmalı, sehrli gücündən bir dalğa Zəfərin üzərinə göndərməli və onu bu mərasimi izləməyə hazırlamalı idi.

Şu çatan kimi öz sehrli gücünü, işıq və parıltısını insan gözü və şüuru üçün əlçatan etdi. Zəfər gözlərini açdı. Nə qəribə bir möcüzə idi?! Milyardlarla sayrışan qanad, büllur və titrəşən pərilər, saysız-hesabsız ipək ləçəklər, rənglər, duman və müşk ətri, onların arasında uçuşan həzin musiqi notları və bihuşedici ətir.

Zəfər heyranlıq adlı hissi ilk dəfə idi ki, belə əsrarəngiz sevinclə yaşayırdı:

– Şu, bu nədir belə? Nəfəs çəkə bilmirəm... Anlayırsan? Nəfəsim sanki tutulacaqmış kimi həyəcanlıyam...

Şu onu qanadları arasına alıb, ayaqlarını yerdən üzdü:

– Qorxma Zəfər, sənə sehrli güc dalğası üfürmüşəm. İstədiyini kimi heyranlıqla izləyə bilərsən. Onu da bil ki, Şuşadakı çiçəksəpmə mərasimi kainatın ən çox enerji, işıq və hərəkətlə müşayiət olunan hadisəsidir. Amma insanlıq hələ bu təbiət möcüzəsini seyr

etmək izni almamışdır. Təbii ki, sən istisna olmaqla...

Almaz, yaqut və zümrüd zıncırovların sinirləri oxşayan cingiltisinin müşayiəti ilə milyardlarla pəri bənövşəyi, açıq-bənövşəyi, sarı və qonur qovuqları qaldırdılar. Qovuqlar dalğalar qoynunda üzən qayıqlar kimi mavi, narıncı, boz çalarlı səmada hərəkətə başladılar. Buludların üzəri ilə əsrarəngiz uçuş yerlə göy arasında yaşanan ən sirli və sehrli bir an olaraq Zəfərin yaddaşına həkk olunurdu. Pərilərin titrəşən qanadları, büllur bədənləri, sayrışan ipək telləri, uçan rənglər və qovuqlar, onların havaya yüksəlişi ilə çiliklənən Şüşə saraydan sıçrayan parıltılı büllur şüşə şırnaqları... "Ah, Şuşa, mən səni bu qədər əsrarəngiz bilməzdim. Can, Şuşa"... Zəfər bir anlığa düşündü ki, yəqin bir vaxtlar Şuşanın azadlığı uğrunda həlak olan şəhidlər və məhz onun şəhid olmuş atası da göy üzündə bu möcüzəni, bu rəng, ətir, səs əsrarəngizliyini seyr edə-edə atılıblar ölümün ağışuna.

Pərilər uçur və oxuyurdular:

*Şuşa, dumanda işılda
Şuşa, gəz-dolan yaşılda,
Şuşa, sevginin əzəli,
Şuşa, yurdumun gözəli!*

Şuşaaaaaaaa!

*Can qədər əzizsən!
Su qədər təmizsən!
Nur dolu dənizsən!*

Şuşaaaaaaaa!

Göy üzünün rəngləri dəyişir, parıltı və işıq get-gedə artırdı. İndi mavini açıq-mavi, narıncını çəhrayı və sumağı-narıncı, bozu gümüşü-böz əvəz etmişdi...

Şu heyranlıq anında olan Zəfərə xəbərdarlıq etdi:

– Bu dağları aşan kimi çiçəksəpmə başlayacaq... Çalış dərindən, çiyərdolu nəfəs alasan. Kiçik nəfəsalmalar tənəffüsün kəsilməsi ilə nəticələnə bilər. Hisslərin yüksəlmə anında səni qorumaq mənim borcumdur, əziz dost!

Zəfər uça-uça sübhün buz kimi havasını ciyərlərinə çəkdi. Güclü oldu-

ğuna inamı böyük idi. Qəlbində bu hisslərin yüksəlmə anını uğurla keçəcəyinə əminlik var idi... Və bir də Şunun üfürdüyü sehrli güc dalğası ona bu çətin və təhlükəli anı keçməkdə kömək edəcəkdi.

Uçan qovular sonuncu sıldırımın üstü ilə dalğa-dalğa keçib, nəhayətsiz düzün səmasından asıldılar. Pərilər səmada dairəvi hərəkətlər etdilər, rəngli qovular bir-birinin ardınca ağlasığmaz titrəyiş və kosmik sürətlə uçuşdular və qəfildən... Qəfildən haradansa qəribə bir meh əsdi. Meh qovulara çatan kimi, qovular sabun köpükləri kimi parçalandı, onlardan qalxan zərrələr üzü dağlara doğru sovruldu... Parçalanmış qovulardan səpilən ipək kimi parıltılı və həzin xışıltılı ləçəklər havada ləngər vura-vura çəmənlərə doğru yol aldı. Səmadan yerə sanki əridilmiş göy-qurşağı seli axırdı. Bənövşəyi, açıq-bənövşəyi, sarı və qonur parıltılı milyonlarla rəng çalarına parçalanır, rənglər bir-birini qova-qova üzəsağı Cıdır düzünə və yamaclara səpələnirdi. Orada onları möhkəm soğanaqlarla

torpaqda kök atmış xarıbülbül gövdəsi və yarpaqları qarşılayırdı. Zəif və ilk dəfə çiçəkləyəcək gövdələrin çiçəklərini isə səbətlərdə xarıbülbül ləçəkləri gəzdirən duman pəriləri şəxsən budaqlara yerləşdirirdilər.

Zəfər həyəcanla qışqırırdı:

– Bu nədir belə?! Allahım, bu nə möcüzə və gözəllik. Şuuuu... Baxırsan, Şu?! Görürsən, Şu...

Şu da ilk dəfə seyr edirmiş kimi, sevinirdi. Həyəcanı Zəfərin həyəcanına qarışmışdı.

– Zəfər, ağızını geniş aç, dərindən nəfəs al, Zəfər...

– Qorxma, Şu. Mən çox güclüyəm... Möhtəşəm görüntü. Pərilərrrrr, siz əsrarəngizsiniz...

Ləçəklər havadaca bir-birini tapır, birləşir, burulur, bükülür, gövdələrin üstünə qonurdu. Gövdələr azca yellənir, dalğalanır, çiçəkləri çiçək yatağına bacardıqca tez oturtmağa çalışırdılar. Dağlardan gələn həzin meh çiçəklərə həyat və ətir üfürürdü....

Çiçəklər canlanır, səmaya boylanıb günəşin çıxacağı anı gözləyirdi...

– Şu, indi Günəş çıxacaq?

– Yox, Zəfər, çiçəklər hələ çiçək yatağında tam oturanadək Günəş çıxmayacaq. Çıxsa, onun hərərəti canlanmış ləçəkləri soldura bilər. Hələ pəri qızlar çiçəklərin üzərinə duman örtüyü çəkəcəklər. Duman çiçəklərə azacıq rütubət və sərinlik çiləyəcək... Sonra Günəş gələcək...

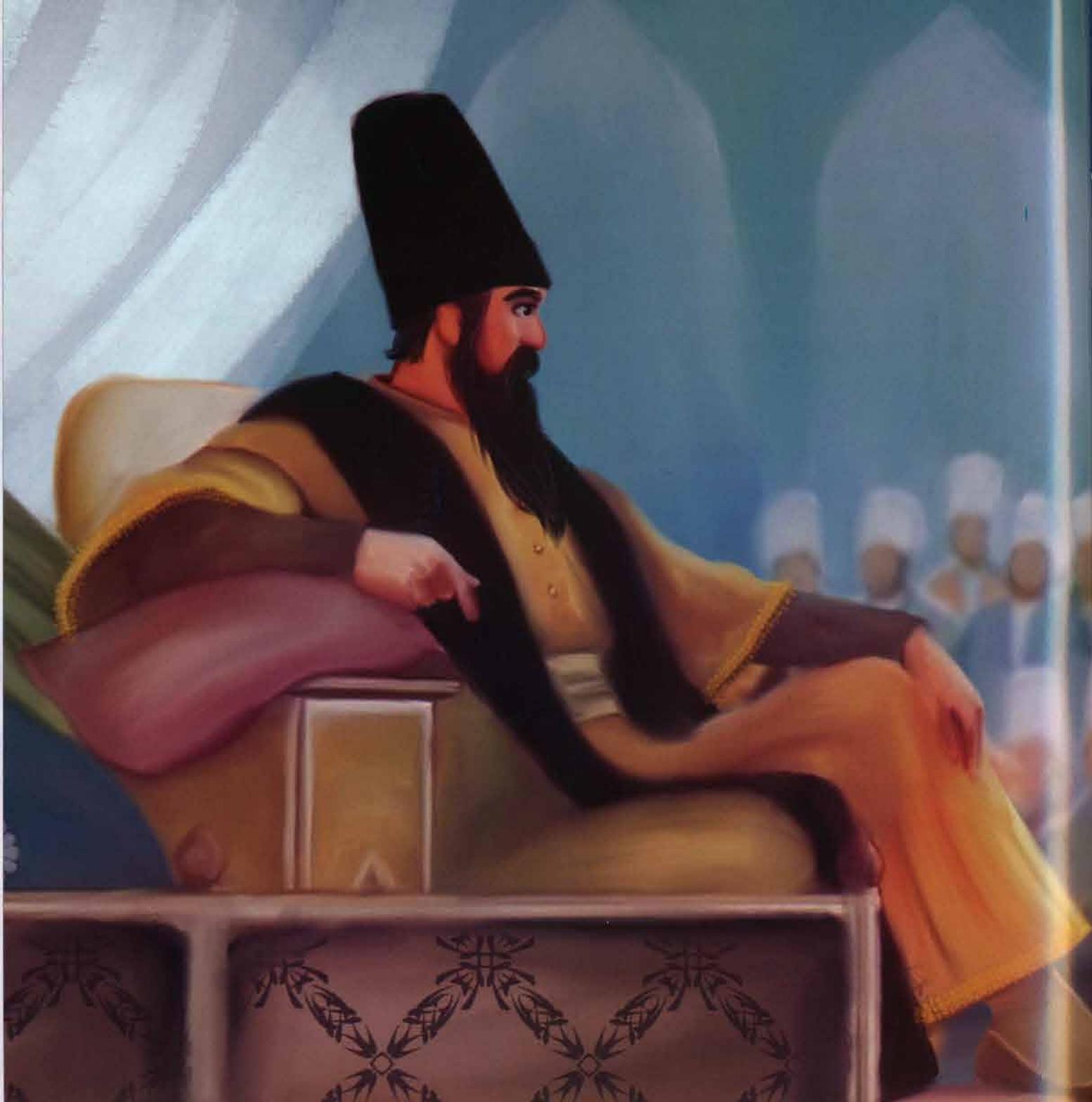
Hər şey Şunun dediyi ardıcılıqla baş verdi. Hər tərəfə duman çökdü. İşıldayan tellərdən asılan pərilər arabir gülümsəyir və Zəfərə əl edirdilər. Amma işlərində olduqca intizamlı və səriştəli davranırdılar. Çiçəklər isə dumanla örtülmüş düzdə astaca pıçıldayırdılar...

– Nə gözəlsən, həyat...

– Nə sevimlisən, Şuşa...

– Biz sizi sevirik, duman pəriləri... Bizi çəməne səpdiyiniz üçün təşəkkür edirik...

İbrahimxəlil xanın sarayında ikinci səyahət

O nlar yenə də uçurdular. Yenə həmin o büllur kimi parıldayan şüşə körpü peyda olmuşdu. Körpü onların ayağını yerdən üzmüşdü. Uçuş zolağı kimi bir xeyli körpünün üzəri ilə irəliləmiş və qəfildən səmalara doğru yol almışdılar. Hərdən o qədər yüksəyə uçurdular ki, Zəfərə elə gəlirdi başı indicə Günəşə toxunacaq. Bəlkə də, yerdən baxanlara (təbii ki, pərilərə, çünki insan gözü onları seyr etmək imkanlarına malik deyildi) onlar bir nöqtə kimi görünürdülər, bəlkə də heç görünmürdülər. O yüksəklikdən Şu bəzən bir anın içində şüşə körpüyə enir, sürət yığmış kimi ayağını, sadəcə ona toxundurub, yenidən ənginliklərə doğru sürətli uçuş həyata keçirirdi.

– Zəfər, yaxşı bax, indi Pənahəli xanın özünə və sonralar Qarabağ xanı olmuş oğlu İbrahimxəlilə tikdirdiyi sarayların yaxınlığında enəcəyik.

Zəfər diqqətli olmağa, heç nəyi nəzərdən qaçırmamağa çalışırdı. Budur, deyəsən, bu xan sarayıdır. Çox böyük olmasa da, qala divarları ilə əhatə olunmuş möhtəşəm qəsir idi.

Şu onun düşüncələrini təsdiqlədi:

– Bu, Pənahəli xanın sarayıdır. Qala divarları xan sarayında yaşayanları hər cür təhlükədən qoruyurdu. İndi isə yaxınlıqdakı o təpəyə bax. Təpənin üstündəki Pənahəli xanın oğlu İbrahimxəlil üçün tikdirdiyi saraydır. Şuşadakı bir çox qəsrlər düzbucaqlı formaya malikdir. Onların dörd küncündə müdafiə qüllələri yerləşdirilib.

Zəfər Şunun sözünü kəsmək istəməsə də, sual vermədən davam edə bilmirdi:

– Qəsrlərin girişləri çox qəribədir. Heç birində birbaşa keçid yoxdur. Niyə?

– Yaxşı təhlil edə bilirsən. Şuşa qalasından öncə Pənahəli xan Ağdamda tikdirdiyi Şahbulaq qalasında yaşayırdı. O qalanın da girişi birbaşa deyildi. Giriş şimal istiqamətində yerləşirdi, irəli düz yol gedir, qəfildən sağa burulurdu.

Sarayda insanlar hərəkət edirdi. Taxtda əyləşən İbrahimxəlil xan idi. Təbəələr ətrafında yer almışdılar. Şuşa qalasında gedən son döyüşdən bəhs edirdilər.

Şu böyük bir tağın arxasına sinib söhbətləri dinləyən Zəfəri məlumatlandırdı:

– Qorxma, irəli get. Onlar səni görməyəcəklər.

– Saray keşikçilərlə doludur.

– Olsun. Sən onların diqqətindən kənardə olacaqsan...

Sarayın vəziri Molla Pənah Vaqif və çox hörmətli saray əyanları İbrahimxəlil xanın sol tərəfində oturmuşdular. Şuşanın düşmən hücumundan qorunmasında igidlik göstərənlərin adları sadəlanır, Qibleyi-aləmdən onlar haqqında xoş nidalar eşidilirdi:

– Düşmənin 3 hücumu, şəhərin 33 günlük mühasirəsi zamanı qoşun və sərkindələr böyük şücaət göstərmiş, doğma yurdun qorunmasında əllərindən gələn hər şeyi etmişlər. Amma məni hər şeydən artıq sadə xalqın, Şuşa camaatının fədakarlığı sevindirir.

Molla Pənah Vaqif onun dediklərini təsdiqlədi:

– Doğru buyurursunuz, şah həzrətləri. Nəinki qoşun, hətta qadınlar və uşaqlar da döyüşürdülər. Qadınlar düşmənin sürsat və qida karvanlarının üstünə sıldırım qayalardan daş yağdırırdılar. Karvanların səfi pozulur, dərələrin dibinə yuvarlanırdı.

Şah gülümsədi. Qadınların igidliyi onu heyran etmişdi:

– Yadımdadır. Ağrılı-acılı günlərdə şəhər əhli hüzuruma təşrif buyurub, məndən barıt istədi.

Saray təbəələrindən biri irəli çıxdı. Yanında dayanmış enlikürək, pəhləvancüssəli igidi xana göstərib dedi:

– Xan sağ olsun, o döyüşlərin qəhrəmanı, xalqı, şəhər əhlini başına cəm edən igid hüzurunuzdadır.

Xan igidi diqqətlə süzdü. İlk dəfə görmədiyi aydın idi. Xatırladı:

– Yanıma barıt xahişi ilə gələn sən idin, deyəsən, oğul?

İgid baş əydi:

– Mən idim, xan həzrətləri.

– Neçə yaşın var?

– On yeddi...

– Qayalıqları sən partladıb uçururdun düşmənin sursat karvanlarının başına?

– Tək deyildim, xan sağ olsun. Dostlarımla...

Xan üzünü vəzirə tutdu:

– Gəncləri mükafatlandırın. Hərəsinə bir Qarabağ atı, xan cəbbəxanasından bir gümüş qılınc hədiyyə edin... – Sonra üzünü gəncə tutdu. – Gələcəkdə Qarabağ ordusunun sərkindələrindən biri olacağına əminəm, gənc. – Sonra mənalı təbəssümlə ətrafındakılara dedi. – Şahın Fransadan gətirdiyi topçular belə bu gənclərin əlindən dad deyirmişlər. Əməlli-başlı bir döyüş əməliyyatı belə keçirə bilməyiblər.

Vəzir təsdiq etdi:

– Onlar bu gənclərin qəfil gecə hücumlarından qorxuya düşüb, elə gəcəyəkən şəhəri tərk ediblər. Gedə-gedə də deyirmişlər: “Bunlar necə camaatdır, gözlərində qorxu yoxdur. Bunlar insan deyillər, vəhşidirlər”.

İbrahimxəlil xan müşavirəni elə bu sözlərlə yekunlaşdırmağa qərar verdi. Son sözü bu oldu:

– Onlara deyən gərək idi ki, “Bu insanlar igiddirlər, vəhşi deyillər. Onların ayağı doğma torpaqdadır, ona görə güclüdürlər”. Sonra gənci yanına çağır-
dı. Diqqətlə onun gözlərinə baxdı.
– Aslanım, bu gün xan süfrəsinin qonağısan...

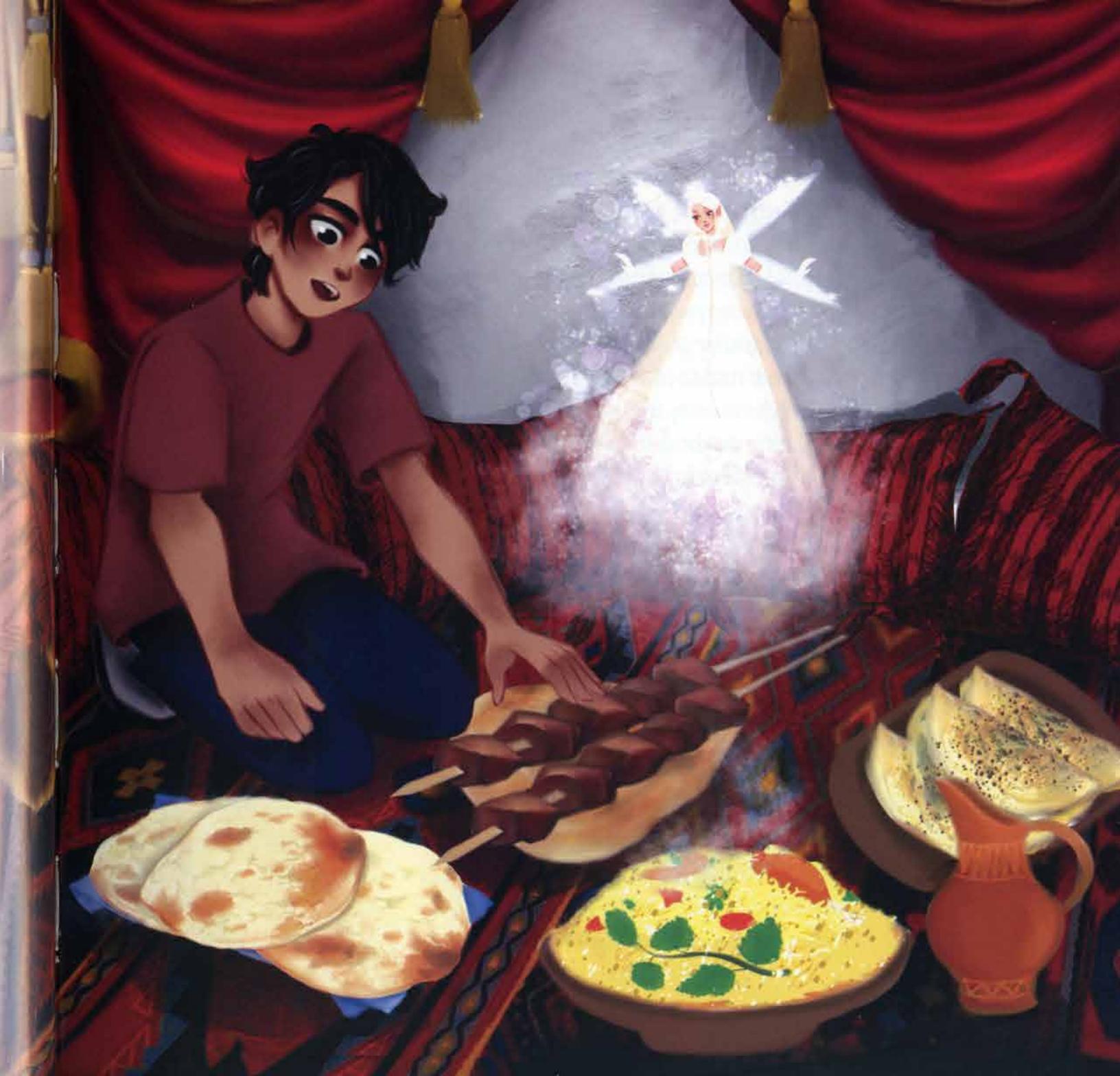
Zəfər bütün bunları öz gözləri ilə görür, deyilənləri həyəcanla dinləyirdi. Ona elə gəlirdi ki, tarix təkrarlanır. Atasının da şəhid olduğu 44 günlük müharibədə insanların döyüş bacarıqları, məharətləri haqqında anasından, müəllimlərindən çox eşitmişdi. Amma indi, bu söhbətləri dinləyə-dinləyə anasının yığdığı arxiv materialları arasından tapıb oxuduğu Fransanın məşhur “Le Monde” nəşrinin jurnalistinin Dağlıq Qarabağdan hazırladığı birbaşa reportaj yadına düşdü. Reportajda deyilirdi: “Qarabağ münaqişəsinin açarı “Şuşa döyüşü” ən şiddətli məqamına çatmaqdadır. Azərbaycan Ordusu 27 sentyabr hü-

cununun əsas məqsədi olan tarixi şəhərə çatdı. Bu şəhərdə döyüşlər azərbaycanlıların xeyrinə davam edir. Onlar zombi kimi döyüşürlər... İnsan deyillər sanki. Şuşanın müdafiəçiləri paramparçadır. Hərbi təcili tibb məşin-larında yaralılar üst-üstə yığılıblar. Xan-kəndiyə qanlar içində, son nəfəsində olan onlarla əsgər gətirirlər. Hamısı bıçaqla vurulub... Digər erməni əsgər-ləri dağdan dəhşət və qorxu içərisində üzüasağı düşürlər...”

Şu onu səslədi:

– Zəfər, bəlkə, sən də xan süfrəsinin təamlarından dadmaq istəyirsən? Unut-ma, bu hər kəsə nəsim olan səadət deyil.

Zəfər etiraz etmədi. Şu onu xanın başının dəstəsi ilə nahar etdiyi ziyafət otağına apardı. Xalçalarla döşənmiş böyük otağın dörd bir tərəfinə tirmə və atlasdan tikilib hazırlanmış, qotaz-larla və quramalarla bəzədilmiş mü-təkkələr, döşəkçələr düzülmüşdü. Baş-da çalğıcılar əyləmişdilər. İfa etdik-ləri muğam Zəfərə o qədər tanış idi ki, muğamlarımızın əsrləri adlayıb bu

günümü zə belə saf və nöqsansız çatması təəccüb doğurmaya bilmədi. Süfrədə plovlar buğlanır, quzu budları ilə bişirilmiş, üzəri noxud, heyva, gavalı və ərik qurusu ilə bəzədilmiş qəlyə siniləri göz oxşayırdı... Yuvacıqlarına bütöv yumurtalar çırpılmış boyanalı aş, süzölmüş düyü, qovrulmuş qiymə, zoğal axtası və kişmiş əlavə edilməklə dəmə qoyulmuş qiymə aşı, dibinə döşənmiş ətin ətrini canına çəkmiş qırxbuğumlu aş, qırqovul və kəkliklə döşənmiş, zoğal axtası və kişmişlə bəzədilmiş şeşdrenqili aş, daha nələr, nələr...

Şu ilə Zəfər saraydan ayrılarda artıq şər qovuşurdu. Gördüklərindən hələ də özünə gəlməyə macal tapmamış Zəfər ilə göstərdiklərindən qürur duyan Şu geri, Şüşə saraya qayıtmaq üçün yola çıxmışdılar. Hər ikisi xoşbəxt idi... Büllur şüşə körpü axşam alatoranında işıq saçırdı. Ay səmada gülümsəyir, yüngül meh əsir, dağlardan gələn sərinlik körpünün şüşə səthi boyu sütüyürdü...

Şu uçurdu. Amma tam başqa bir istiqamətdə. Zəfər nə isə maraqlı bir səyahətin başlanğıcında olduqlarını hiss edir, amma uçuşa mane olmamaq üçün səsinə çıxarmırdı.

Zorxanada üçüncü səyahət

Onlar böyük bir izdihamın tən ortasında yerə endilər. Zəfər hara düşdüyünü anlaya bilmirdi. Dörd tərəfdə düzölmüş taxta oturacaqlarda insanlar əyləşmişdilər. Onlar əl çalır, qışqırır, kimi isə alqışlayırdılar. Bəzən ayağa qalxır, əl-qol hərəkətləri ilə nə isə deyir, qışqırırdılar. Tən ortada, böyük bir ərazini əhatə edən, bir metrə qədər dərinliyi olan meydanda idman oyunlarına bənzər oyunlar gedirdi. Şu pıçıldadı:

– Zorxanadır. Burada pəhləvanlar yarışır, qurşaq tutur, bir-birinə qalib gəlməyə çalışırlar.

Yerbəyerdən gah sevinc, gah təəssüf sədaları ucalırdı:

– Pəhləvanbaşı, izninizlə... Oyunun qaydasını pozan pəhləvanı zorxanadan çıxartmaq lazımdır.

– Ey, qaydaları pozmadan güləşmək lazımdır...

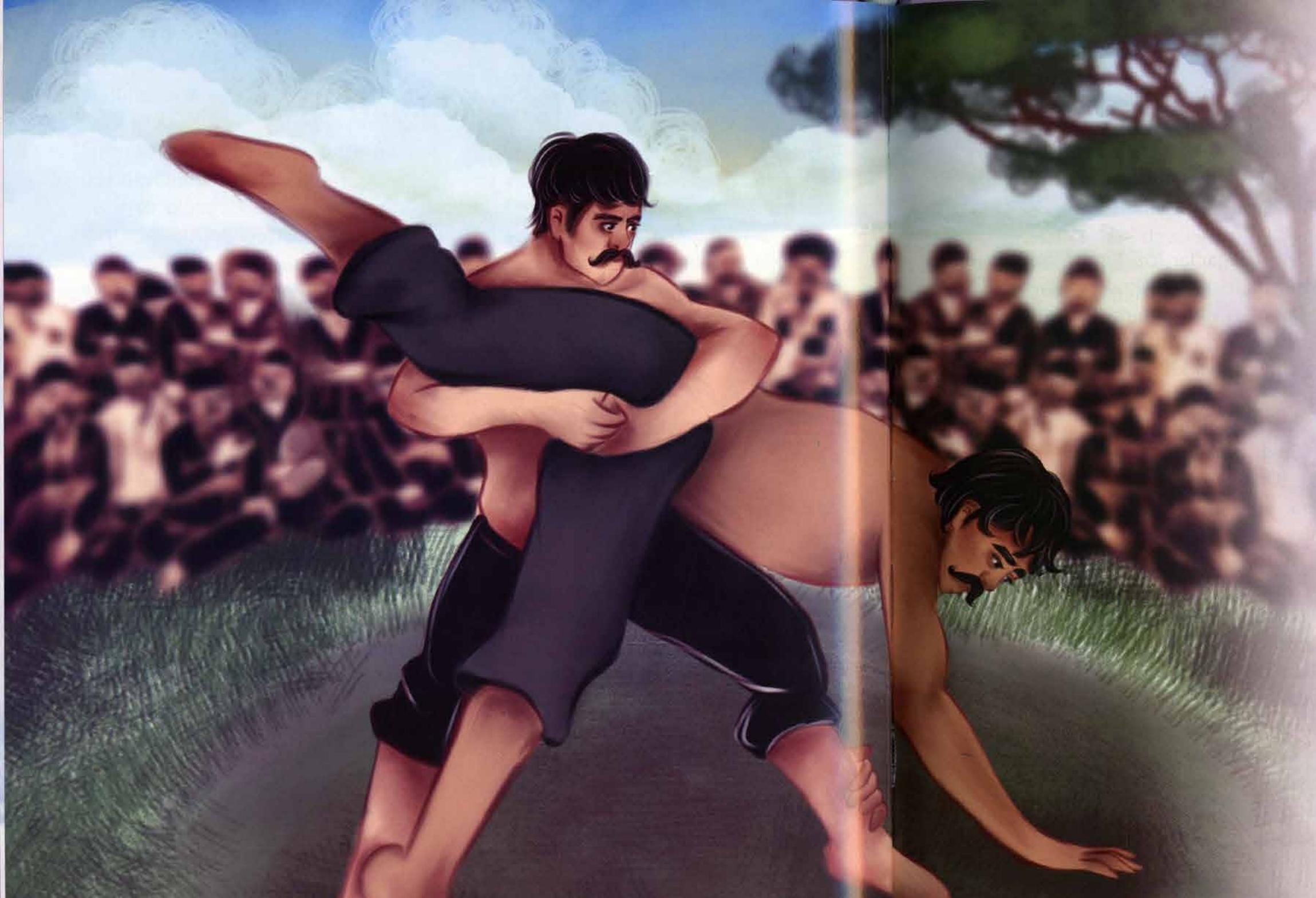
Zəfər ortada güləşən pəhləvanlara elə diqqətlə baxırdı ki, sanki öz əsri, öz dövrü idi. Hər şeyi unutmuşdu. Nə insanların geyimi, nə ətrafın mənzərəsi, nə də ki köhnə döyüş qaydaları onu bu mənzərədən ayıra bilirdi.

Şu ona zorxananın quruluşu haqqında məlumatlar ötürürdü:

– Pəhləvanların yarışdığı çökəkliyə süfrə deyirlər. Bax necə yumşaqdır. Oyunçuların yıxılarda zədə almaması üçün bu güləş meydanı əvvəlcə quru otla, sonra küllə, daha sonra isə yumşaq torpaqla döşənir.

Zəfər Şunun dediyini çətin eşidirdi. Dümbək, qara zurna, tütək, tar və kamançanın müşayiət etdiyi oyunlar çox gurultu ilə keçirdi.

Güləşçilər qısa şalvarda idilər. Qurşağa qədər açıq bədənlərinə yağ ilə xına qarışığı sürmüşdülər. Meydana gələn hər iki pəhləvan öz gücünü və qüvvəsini nümayiş etdirmək üçün şeirlər səsləndirirdi:

1-ci pəhləvan:

*Mən qolları polad əram
Zorxanada şiri-nəram...
Rəqibimi başım üstə
Alıb, yerə endirərəm...*

2-ci pəhləvan:

*Gör kim mənə zor göstərir
Dəmir, polad qol göstərir...
Özündən çox razıdır bu
Gəlib mənə yol göstərir.*

1-ci pəhləvan:

*Bu mən, bu da ki zorxana
Yer yoxdur burda qorxana.
Səndən pəhləvan çıxmaz, dost,
Aydındır gəndən baxana.*

2-ci pəhləvan:

*Ay adam, Şuşa daşlıdır
Daşlıdır və savaşıdır...
Sıldırımından aşarsan ha
Başın yaman təlaşlıdır...*

Pəhləvanlar qəhrəmanlıq musiqisinin sədaları altında dairə boyu dolanırlar və bir-birini hirsəndirib, döyüşə hazırlayırdılar. Tamaşaya gələnlər yerbəyerdən qışqırırdılar:

– Nabat. Haydı, göstər gücünü...

– Nabat, qalib sənsən...

– Yoxdur Nabatdan güclü

Heç bir eldə pəhləvan.

Haydı, şuşalı igid

Haydı, mətin qəhrəman.

Nəhayət, yüksək yerdə oturan oyunbaşı yuxarıdan sallanan zınqırovu çaldı. Zınqırovun zərbəsi ilə oyunçular qurşaq tutdular, oyun qızışdı, nə qızışdı...

Zal böyük, insan çox idi. Nəfəs almağa imkan olmayanda çatılan tonqala ətirli ot atırdılar. Otun ətri insanları dincəldir, havanı təravətləndirir.

Musiqi səsləri, ot ətri, alqış sədaları... Və qəfildən, tüstünün, səsin və ətrin axını dəyişdi. Sanki hər şey birbirinə qarışdı. Elə bil kimsə əlinə qara rəngə batırılmış nəhəng bir fırça aldı... Görüntülər bir-birinin ardınca silinməyə başladı. Tamaşaçıların bir hissəsi yox oldu, qurşaq tutanlardan biri, sonra o biri... Hər şey əyildi, qurğuşun kimi əridi, axıb yerə tökülməyə başladı. Şu qışqırdı:

– Zəfər, Zəfər, uçağanlarrrrrr...

Silinən, əriyən, aşağı doğru axan görüntülərin içində az qala başını itirmiş Zəfər nə baş verdiyini son anda anladı:

– Şuuuuu....

Və uçağanlar öz iyrenc və idbar görüntüləri, sinirə işləyən səsləri, vəhşi qışqırıqları və ürəkbulandıran qoxuları ilə qara bulud kimi peyda oldular. Tonqaldan qalxan külün fonunda eybəcər rəqslər etməyə başladılar... Get-gedə nə var idisə silindi.

Şu qışqırdı:

– Onlar öz iyrenc məqsədlərini yerinə yetirməkdə iddialıdırlar. Tariximizi silirlər. Gənc nəsil görməsin, öyrənməsin, öyünməsin deyə...

Zorxananın ağır daşları qum kimi ovulub tökülür, qara fırça oz işini məharətlə görür, keçmişin izlərini sildikcə silirdi... Şu qəfil baş verən hadisədən özünü itirmiş, fikri yox olan tamaşaçılar, pəhləvanlar, xidmətçilər və musiqiçilərin dalınca düşüb, dağılmışdı. Zəfər ortalıqda o tərəf-bu tərəfə qaçır, hücum çəkən uçağan sürüsünün

öhdəsindən gəlməyə çalışırdı. Sönməkdə olan tonqaldan götürdüyü kösövlər işə yaramırdı. Onların nə alovu, nə də tüstüsü qalmışdı. Uçağanlar get-gedə lap azğınlaşır, sərt hücumla keçirdilər. Zəfər dayanmadan Şunu səsləyirdi:

– Şu, tədbir görülməlidir. Şu, özünə gəl... Şu, anlayırsan, gur işıq lazımdır... Onlar işıqdan qorxurlar... İşıq lazımdır.

– İşıqdanqorxanlar... İşıq sizi məğlub etdi.

Həmişəki kimi Şu həyəcanını içində boğdu. Yaşadığı sevincdən üzü təbəssümlə doldu. Pıçıldadı:

– Mənim nur paylayan işıldaböcəklərim...

Şu ilə Zəfər şəhər meydanına tərəf irəliləyirdilər. Arxalarınca həmin o ayna çiliklərinə bənzəyən işıldaböcək seli uçurdu... Şu sevimli işıldaböcəklərə baxıb deyirdi:

– Siz gedə bilərsiniz. O işıqdanqorxanların bu axşam yenidən bizə hücum edəcəyinə inanmıram...

İşıldaböcəklər aralanmadı... Elə həmin işıq seli, həmin güvən və səmiyyətlə dolu fəvvarələr, parılda-parılda onları müşayiət etdi. Şu Zəfərə dedi:

– Duman pəriləri, adətən, axşamçağı Şüşə saraydan çölə çıxmırlar. Bizim bu səyahətlərimiz duman pərilərinin yaşam şərtlərindən kənara çıxdığı üçün işıldaböcəklər arxayınlaşmır, məni qaranlığa tək buraxmaq istəmirlər. Qara uçağarlara inam və etibar yoxdur. Çünki xislətləri pisdır. Bu xislətlə ancaq şərə xidmət edə bilirlər. Düşünürəm ki, onlar hər zaman xeyirdən uzaq olacaqlar.

Rastabazar dördüncü səyahət

Zəfərlə Şu şəhər meydanına tərəf irəliləyirdilər. Hava qaralır. Meydan boyu fənərlərin işığında sel kimi o tərəf-bu tərəfə axışan insanlar gözə dəyirdi...

Zəfər küçələri işıqlandıran fənərlərə maraqla baxırdı. Öz-özünə pıçıldayırdı: “O vaxtlar elektrik yox idi. Bəs bu fənərlər?”

Şu onun ürəyini oxuyurmuş kimi deyirdi:

– Qədim Şuşanın küçə fənərləri mazutla işləyirdi. Bu fənərlərə mütəmadi mazut tökür, Şuşanın gecələrini işıqlı etməyə çalışırdılar.

Zəfər həyəcanla hər tərəfi seyr edirdi. Rastabazar adlanan küçə enli və hamar idi. Şuşa ticarət məkanı olduğu üçün onun baş küçəsi baqqal və tacir dükənləri ilə dolu idi. Və bu dükənlərdə alqı-satqı işləri gedərdi. Elə bu səbəbdən böyük və ticarət əhəmiyyətli küçələrin adında “bazar” sözü olardı.

Şu deyirdi:

– Şuşada gözəl karvansaralar var. Bura ticarət karvanları gəlir. Elə karvan olur ki, 300 dəvədən ibarət olur. Və bu dəvələrin yükü Şuşa meydanlarındakı dükənlərdə satılır. Bura Rastabazar küçəsidir. Bu küçə xanın iqamətgahını və onun qarşısında olan Bazarbaşını meydanla, ordan Şeytanbazarla və Aşağı bazar vasitəsilə Aşağı meydanla birləşdirir.

Bir tacir parça dükənindən asılmış parçaları göstərib müştəri səsliyirdi:

*Mahudun rəngləri çoxdur
Bu mahuddan daha yoxdur...
Al mahud, sumaqı mahud
Qızardır yanağı mahud...*

*Bu xaradır, bu da atlas
Atlazı sevməmək olmaz...
Xışiltısı nəğmədi, bax
Xanımına don olacaq...*

Başqa dükanda bir tacir xalçaları tərif edirdi:

Varlı gəl, ha, varlı gəl
Kasıb gəl ha, kasıb gəl,
Xalçadan, palazdan al.
Tacir açıb asıb, gəl...

Xalçalarda dəvə var
Oğul-uşaq, nəvə var...
Xalça alsan, demə ki,
Ocağında güvə var...

Xalçalar çiçəklə dolu
Bəzər yeri, yurdu, yolu...
Xalça yeləni qırmızı
Al, sevindir gəlin, qızı...

Ədviyyatçıların səsi lap ucadan gəlirdi:

Ay yol ötən, zəncəfil al...
Dərmandı zəncəfilli bal...
Darçın, sumaq, zirə, cira
Üyütmək üçün kirkirə...

Düyü gəlib İsfahandan
Dərd-səri çıxarar candan...
Zəfəran, kişmiş, badam al,
Gəl, keçmə, gəl, ay adam, al...

Nabat da var, noğul da var,
Belə noğul nağılda var...
Al, ye püstədən, fıstıqdan
Özünə bax, tapılmaz can...

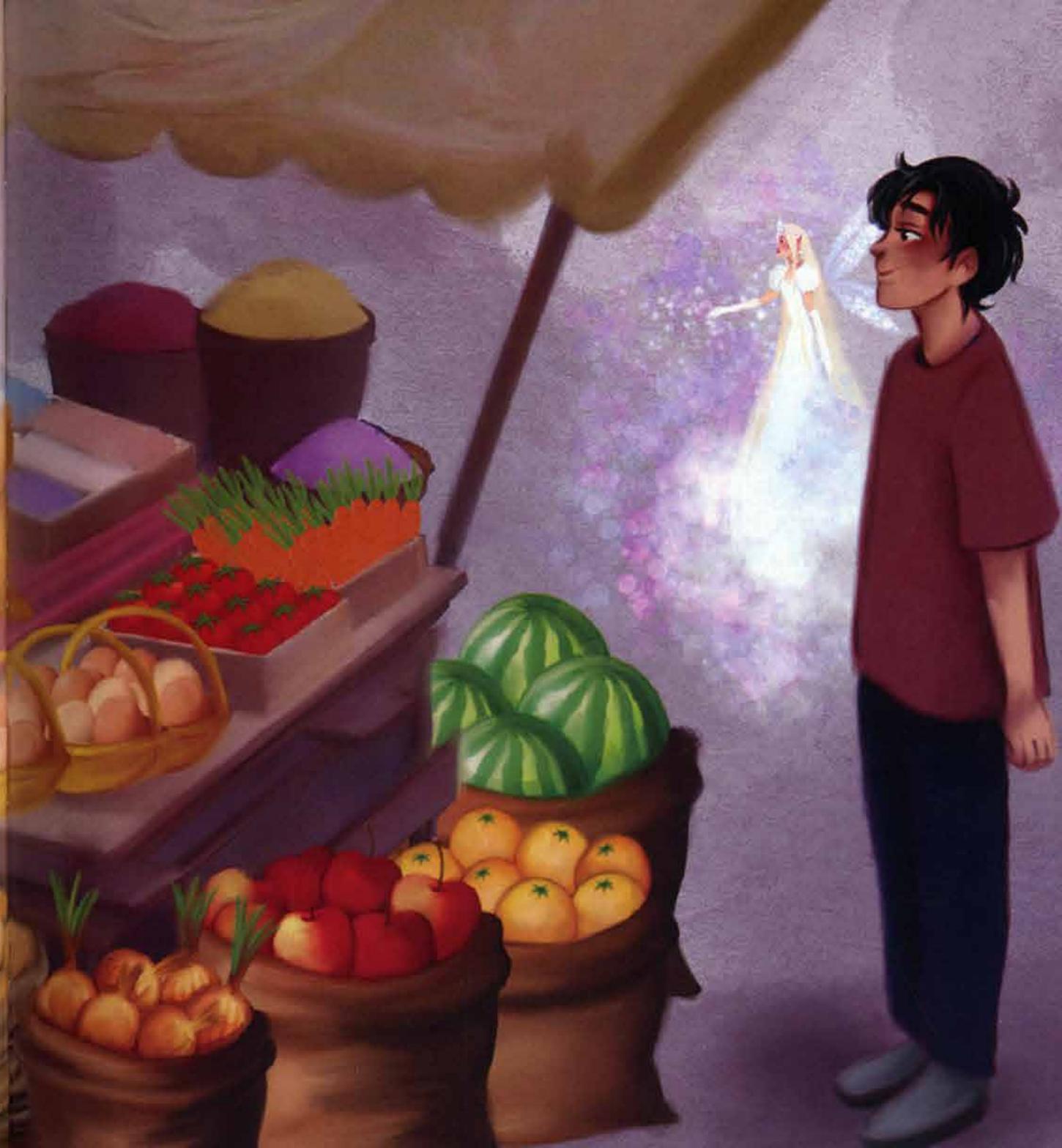
Zəfərin gözləri dörd olmuşdu. Bilirdi hara baxsın. Halvaçı, çəkməçi, palançı, zərgər, bərbər, dərziləri. Halvalardan, məcunlardan bal süzülürdü:

Bu halva bəhməz halvası
Bu səməni, bu da umac...
Ədvası bol, yağı məcun
Al ye, oğul, qalma sən ac...

Bu qozlu, bu zəfəranlı
Bu da küncütlü halvadır...
Yetmiş ədva qatılıbdır
Belə halva de hardadır?!

Şu qanadlarının zərini halvaların üstünə çilədi. Halvalar işıldadı, parıldadı. Halvaçı o saat bu dəyişikliyi gördü:

Naxış da var, işıq da var
Halvada yaraşlıq da var...
Zər ələtir zərrəsindən
Al, bir qaşığı hərəsindən...

Halvaçının nəğməsi Şunu və Zəfəri sevindirdi. Palançı keçənləri səslədi:

*Keç, tez dayan bu dalanda
Bu dalanda var palan da...
Diqqətli ol, yaxşı axtar
Qatıra palan alanda...*

Artıq gecədən xeyli keçmişdi. Ticarət hələ də davam edirdi. Şu, Zəfər və işıldaböcəklər bu küçələri qarış-qarış dolanırdılar. Tacirlər qeyri-adi işığa məəttəl qalır, kimsə nəğmə deyirdi:

*Bax bu da Şuşa gecəsi,
Gecələrin ən incəsi...
İşığı, zəri özündən,
Heç nə qaçmasın gözündən...*

Onlar Şüşə saraya dönəndə saray sarı-bənövşəyi işıq və xarıbülbül ətri saçırdı... İşıldaböcəklər onları saraya qədər müşayiət etdi. Sonra sapsarı işıq seli havalanıb dağların zirvəsinə yol aldı...

Ağabəyim ağa beşinci səyahət

O nlar çox az dincələ bildilər. Şu Şüşə sarayın büllur eyvanından qanadlananda günəş hələ də şirin yuxuda idi. Ay mavi səmanın qoynunda əriyib yox olmuş, üfüqlər intizarla gözlərini gün çıxan tərəfə zilləmişdilər...

– Zəfər, biz indi Şuşa tarixinin çox kədərli bir səhifəsini çevirməyə gedirik. İbrahimxəlil xanın gözəllər gözəli qızı Ağabəyim ağanın İran şahı Fətəli şahın sarayına göndərilməsini seyr edəcəyik.

Zəfər bu səyahətin hər anını həyəcanla seyr edəcəyinə əmin idi. Şu elə maraqlı məlumatlar verirdi ki, onları dinləmək üçün Zəfər bütün diqqətini cəmləyirdi.

– Ağabəyim ağanı aparın karvan səhər tezdən yola düşməli idi. Həmin gecəni səhərə qədər duman pəriləri Şuşa çöllərinə xarıbülbül ləçəkləri səpmişdilər... Onlar Ağabəyim ağanın xarıbülbülləri necə sevdiyini yaxşı bilirdilər.

Şu danışmırdı. Hadisələr kino lenti kimi bir-birini əvəz edirdi... Duman pəriləri xarıbülbül ləçəkləri doldurulmuş bənövşəyi, açıq-bənövşəyi, sarı, qonur rəngli qovuqları gecə alatoranında Cıdır düzünə doğru aparırdılar.

Şu onları tələsdirirdi:

– Sevimli pərilər, səhər gün doğana qədər artıq hər şey hazır olmalıdır. Gərək Ağabəyim ağanın karvanı yola düşənədək Şuşa xarıbülbüllərin ətri ilə dolsun...

Rəngbərəng qovuqları qanadları üstündə daşıyan pərilər Qarabağın bu sevimli qızından ayrılıq anı üçün var gücləri ilə çalışırdılar... Şu pıçıltı ilə işıldaböcək əfsununu oxuyurdu:

*İşıq sızsınız
İşıq siz...
İşığa
Yaraşığız siz.
İşıldaböcəklər...*

Əfsun Şunun dodaqlarından havalandıran kimi dağların zirvəsindən buruluburula bir işıq seli axdı. Sonra bu işıq çaydaşı ilə çilıklənmiş ayna zərrələri kimi parçalandı... İşıldaböcəklər idi. Şuşa qaranlığına işıq saçmağa gəlmişdilər. Onlar titrək pıçıltıları ilə Şüşə sarayın başına dolandılar:

– Şu, biz buradayıq. Buuura-dayıqq.... İşə başlaya bilərsiniz.

Göyüzü ilə rəngbərəng qovuqları qanadlarında daşıyan pərilər uçuşdu... Çəmənlər işıldaböcəklərin işığında yamyaşıl parıltı ilə bərq vurdu. Otlar titrədi. Həyəcanla xarıbüllərlə qovuşacaqları anı gözlədi. Pəri qızların qanadlarından Şuşa üzərinə enən qovuqlar havadaca çatladı. Büllur zərrələr uçuşdu... Rəngbərəng ləçəklər Şuşa çəmənlərinə ələndi. Bu ləçəklərin rəngi işıldaböcəkləri və pəriləri bir anlıq öz çalarlarına bürüdü... Ətrafda hər kəs bənövşəyi, açıq-bənövşəyi, sarı və qonur parıltıyla alışıb-yandı... Səmadan üzəşığı rəngbərəng ləçək seli axdı... Zəfər bu mənzərəni göz yaşları içində izlədi. Həyəcandan boğu-

lacaqmış kimi o tərəf-bu tərəfə boylandı. Ləçəklər çəmənlərdə bir-birinə birləşib dağlardan əsən yeldən nəfəs aldı... Hər şey nağllardakı kimi idi. Parlaq, möcüzəli və sehrli...

Çəməndə çiçəklərdən də gözəl bir qız peyda oldu. 16 yaşında. Ağbiləkli, işıqüzü, sıx, qara kirpikləri çəmçəhrayı yanaqlarına xəfif kölgə salan 16 yaşlı bir qız. Pərilər pıçıldaşdı:

– Ağabəyim ağadı... Çəməne çıxıb... Xarıbüllərlə vidalaşmağa...

Pərilər və işıldaböcəklər Ağabəyim ağanın dövrəsində uçuşdular.... Onun çiyinlərinə və yanaqlarına qondular... Saçlarına büllur qanadları ilə sığal çəkildilər. Ağabəyim ağa kədər dolu gözlərini çəməndən ayırmadı. Baxdıqca baxdı. Bu gözəlliyi gözlərinə və qəlbinə köçürməyə çalışdı. Dodaqları arasından sehrli misralar uçuşdu:

*Bir də gələməmi sənə mən, Şuşa
Bir də görərəmmi zümrüd qoynunu?!
Bu necə yazıdır, bu nə taledir,
Yoxsa ki fələyin min bir oyunumu?!*

*Mənim canım səndə, ruhum səndədir.
Sənsizlik çox çətin yaşanacaqdır.
Sənli xatirələr sınıq könlümdə
Əbədi qürbətə daşınacaqdır...*

Dağlardan havalanan meh Ağabəyim ağanın başındakı zərif yaylığı aldı... Yaylıq çəmənlərin üzəri ilə bəyaz yelkən kimi uçdu. Ağabəyim ağanın ağ göyərçin əlləri onun dalınca uzandı... Yaylıq ağappaq buluda dönüb dağların qoynuna endi. Ağabəyim ağa pıçıldadı:

*Məni də al apar, Şuşa küləyi
Al apar dağların özünə sarı...
Qara bir daş elə, boz kəsək elə
At məni bu Cıdır düzünə sarı.*

*At məni yamyaşıl otların üstə,
Qoyum yanağımı daş kimi yatım.
Sənin torpağının ətri canımda
Xarıbüllərlə keçsin həyatım...*

Çəmənə əyildi. Əllərini xarıbüllələrin üzündə gəzdirdi. Gözlərindən axan büllur göz yaşları yanağı boyu süzüldü... Bu mənzərəni ətrafda hər kəs göz yaşı içində izlədi, pərilər, işil-

daböcəklər ağladı. Onların göz yaşları leysan kimi ələndi...

Ağabəyim ağaya tərəf bir gənc qız qanadlandı. Titrək səsi leysanın gurtusuna qarışdı:

– Xanım, bayaqdan sizi axtarıram. Atlar yəhərlənib, xanım. Qul-qaravaş ayaqdadır. Əbülfət ağa sizi soraqlayır. Getmək vaxtıdır, – deyir... – Tehrandə tacgüzarlıq təntənəsi düzənlənib, – deyir. – Yetişmək lazımdır...

Ağabəyim ağa Şuşa ilə son səhərini açdı... Onu çağırmağa gələn xidmətçi qıza qoşulub saraya doğru addımladı. Ardınca xarıbüllərlər boylandı, leysanla daranan çəmən hıçqırdı...

... 200 atlı onu gözləyirdi. Zərqotazlı yəhərlərlə bəzədilmiş atlar onu görən kimi şahə qalxdı. Kişnədi... Onu bu çöllərdən ayıraraq aparacaqları üçün təəssüflərini bildirdi sanki. Ləl-cəvahirat dolu sandıqlar arabalara yükləndi. Qarabağ xalılarının ən gözəli onun cehizinə qoşulmuş, üstünə atlaz qurmalı, güləbətin işləməli çarşablar çəkilməmişdi... Ağabəyim ağa bu gün İran şahı Fətəli şahın hüzuruna göndərilirdi.

Bu əbədi yolçuluq idi. Qardaşı Əbülfət ağa da onunla gedirdi.

Atası İbrahimxəlil xan, anası, Gəncə hakimi II Şahverdi xan Ziyadoğlu Qacarın qızı, Cavad xanın bacısı Tutubəyim xatun sarayın önündə idilər. Ağabəyim Ağa həyəcanla irəli yeridi. Gəlib atasının hüsurunda baş əyib, diz çökdü. Əlini öpdü. Pıçıldadı:

– Şahım ata, sultanım ata... Qıbləgahım ata...

İbrahimxəlil xanın amiranə səsi eşidildi:

– Qalx...

Ağabəyim ağa tabe olmadı. Onun əllərindən yapışıb, gözlərindən bahar yağışları kimi gözyaşı ələdi...

– Ata, göndərmə məni. Mən Şuşasız yaşaya bilmərəm, ata... Qoy qalım Vətəndə. Bu sarayın kənizi olum, sizə qulluq göstərim, çiynlərimdə ağır daşlar daşayım, kürəyimdə olmazın yüklər götürüm... Amma Şuşada qalım. Ata... Mən qürbətdə yaşaya bilmərəm.

– Qalx, dedim sənə...

Ağabəyim ağa gözlərini Tutubəyim xatuna zillədi:

– Ana...

Tutubəyim xatun alagözlü qızının gözlərindən ələnen kədərə baxıb sızladı. Amma hissə qapılmağı özünə yaraşdırmadı:

– Atlılar səni gözləyir. Əbülfət, gəl qaldır Ağabəyimi. Muğayat ol ondan... Yolçu yolda gərək...

Əbülfət ağa irəli yeridi. Diz üstə yerə çökmüş Ağabəyimi qaldırdı. Onu zər-yəhərli atlar qoşulmuş arabaya sarı apardı. Hələ də mərhəmət gözləyən Ağabəyim ağa son dəfə çevrilib İbrahimxəlil xana baxdı. Xan gözlərini endirdi. Hökmlü və amiranə səsi eşidildi:

– Sizə yaxşı yol. Qaçaq-quldurdan ehtiyatlı olun.

Və ağır addımlarla dönüb saraya girdi...

At ayaqlarının tappıltısı uzaqlaşana qədər yerindən tərpənməyən Tutubəyim əllərini qaldıraraq Yaradanı ilə danışdı:

– Ya Rəbb... Ağabəyimi o torpaqda məsud et. O ellərin havasına Şuşa ətri çilə, torpağına xarıbüllərlər səp. Küləkləri ilə oxşa balamı. Günəşi ilə isindir... Ya Rəbb...

Onlar Şüşə saraya qayıtdılar. Yol uzununu heç biri – nə Şu, nə də ki Zəfər bir kəlmə belə kəsmədi. Şüşə sarayda əzəlki sakitlik hökm sürürdü. Havada xarıbülbül ətri dolayırdı. Zərif və nəfis. Zəfər bayaq gördüyü səhnədən o qədər kədərli idi ki, bu boyda sarayda özünə yer tapa bilmirdi. Ağabəyim ağanın kədər dolu gözləri onu rahat buraxmırdı. Şu bunu o dəqiqə hiss etdi:

– Zəfər, narahatsan, deyəsən?

– Hə, Şu, məni Ağabəyim ağanın sonrakı taleyi maraqlandırır.

– Amma unutma, o hadisələr Şuşadan kənarında cərəyan edir.

Zəfər kədərlə soruşdu:

– Ora səyahət edə bilmərik?

– Xeyr, – Şu tələsik dilləndi. Bir qədər susub, ardınca əlavə etdi. – Amma istəsən, Ağabəyim ağanın həyatından bəzi anları sənə nümayiş etdirə bilərəm. Elə burada. Şüşə sarayda...

Zəfər sevindi. Sözü düz, indiyə qədər özünü tanımadığına təəccüblənirdi. Bu qədər hissiyyatlı olduğunu bilməzdi. Amma indi sevincləndən döyü-

nən ürəyi onun Vətən tarixinə biganə olmadığından xəbər verirdi.

– Əlbəttə, istəyirəm.

Şu qanadlandı. Şüşə sarayın tavanına doğru qalxıb bir neçə dairə cızdı. Sonra uçub ən böyük və sal şüşə divarın önündə endi. Zəfəri səslədi:

– Zəfər, gəl əyləş bu divarın önündə. İndi Ağabəyim ağanın həyatından bəzi məqamları görəcəksən.

Bunları deyib, Şu divarın səthi ilə şütüdü. Qanadları hara dəyirdisə, orada rəngbərəng görüntü canlanırdı. Zəfər sanki möhtəşəm bir kinoteatrda film seyr edirdi.

Fətəli şahın hüzurunda

altıncı səyahət

...Əvvəlcə Şüşə sarayın divarında at ayaqlarının tappılısı ilə bərabər, uzun yol gəlmiş yorğun və kədərli gənc qızın görüntüləri canlandı... Onu zərqotazlı atlar qoşulmuş arabadan düşürmək üçün dörd xidmətçi eyni anda yaxınlaşdı... Sonra digər yolçular atlarının cilovunu çəkib endilər...

Hər tərəf yaşıllıq içində idi. İzdiham böyük və inanılmaz hərəkətli idi. Hamı nəsə edirdi. Təbillərdə, simbal və gəranaylarda çalınan musiqi sədəsi insanı ruhlandırır. Rəqqaslar rəqs edir, hoqqabazlar atılıb-düşür, mayallaq aşır, gələnə-gedənə nə isə deyirdilər.

Ən cəld və bəstəboy hoqqabaz zərqotazlı atlar qoşulmuş arabadan enən Ağabəyim ağanın önündə dayandı. Onun kədərli gözlərinə baxdı. Əvvəl bir neçə addım geri getdi. Sonra yenidən irəlilədi, Ağabəyim ağanın qarşısında mayallaq aşdı, qışqırdı, əllərini yana açıb ləngər vura-vura rəqs etdi və nəğmə oxudu:

*Hoqqabazam, hoqqabaz,
Ağlım çoxdur, boyum az.
Nə gəzirsən qürbətdə
Qürbətdən Vətən olmaz...*

Ağabəyim ağanın gözləri doldu. Kirpiklərində yaş gilələndi. Hoqqabaz şən səslə oxuduğu kədərli nəğməsini davam etdirdi:

*Hoqqabaz düz danışar
Gecə-gündüz danışar...
Ağzını bağlasalar,
Susar, sözsüz danışar.*

Kimsə onun üstünə qışqırdı:

– Get buradan. İşində ol... Bəsdir oyunbazlıq etdin.

Sonra hamı həyəcanlandı. Səssizlik çökdü. Təbillər susdu. Yalnız carçıların gəranayları gurladı:

– Fətəli şah həzrətləri bir an sonra burada olacaq... Fətəli şah təşrif buyurur...

Hamı yerindəcə dondu. Hoqqabazlar mayallaq aşdıqları, pəhləvanlar savşdıqları, aşpazlar aş süzdükləri yerdə, kəndirbazlar kəndirin üstündə daş heykələ döndülər. Fətəli şah saysız-hesabsız atlı ilə meydanda göründü... Əzəmətli, güclü, məğlubedilməz... At-dan endi. Ətrafı diqqətlə nəzərdən keçirdi. On iki dirəyin üzərində qurulmuş nəhəng ağappaq çadıra doğru addımladı... Bu çadırdə İbrahimxəlil xanın gözəllər gözəli qızı Ağabəyim ağa var idi...

Fətəli şah dağlar gözəlinin önündə dayanmışdı. Onun ala gözlərindəki kədərdən gizlənməyə çalışırdı. Bu kədər çox şeydən xəbər verirdi. Ordular yənildən şah bu gözlərdən axan kədər qarşısında gücsüz idi. O pıçıldadı:

– Hər şey sən deyən kimi olacaq. Sən artıq bu məmləkətin baş xanımsan.

Sonra əlini yana açdı. Həmin an xidmətçi ona yaxınlaşdı. Gümüş sinidəki tacı irəli uzatdı. Fətəli şah gümüş sinidə al-qırmızı məxmərin üzərinə qoyulmuş yaqut, zümrüd və almaz işləməli tacı Ağabəyim ağanın başına qoydu. Ləl-

cəvahiratla bəzədilmiş qızıl tac onun məsum bənizini qızılı-sarı işığa qərq etdi. Amma gözlərindəki kədər itmədi, əksinə bir qədər də dərinləşdi...

Şu Zəfərin yanında yerə endi. Onun qanadlarının zəif titrəyişi Zəfəri Şuşanın qürbətə atılmış qərib çiçəyinin – Ağabəyim ağanın seyrindən ayıra bilmədi. Şu onu səslədi:

– Zəfər... Zəfər... Mənə elə gəlir ki, bəs edər. Ağabəyim ağanın Tehrandə, Qum şəhərindəki həyatında elə bir sevindirici an yoxdur ki, baxıb sevinəsən... Qürbət hissi onun qəlbini son nəfəsinədək üzmüş, ona rahat yaşamağa imkan verməmişdir...

Zəfər razılaşdı. Şu qanadlandı. Divarboyu uçdu. Qanadları toxunan hər yerdə görüntülər silindi... Sonra divar bütünlüklə görüntülərdən təmizləndi... Ağabəyim ağa öz kədər dolu gözləri və Şuşa həsrəti ilə tarixə qovuşdu.

Həmin gecəni Zəfər gözlərini yummadı. Səhərə qədər xarıbülbül emalatxanalarında arı kimi qaynaşan duman perilərinin yanında oldu. Rəngbərəng emalatxanalardan axıb bir-birinə qa-

rışan bənövşəyi, açıq-bənövşəyi, sarı, qonur parıltıların işığında xarıbül-bül ləçəklərinin hazırlanmasını seyr etdi. Burada həyat çox qəribə idi. Əsrarəngiz və möcüzəli. Zəfər xoşbəxt idi. Bu əsrarəngizliyi birbaşa seyr edə bildiyi, duman pərilərinin həzin səslə oxuduğu nəğmələri dinlədiyi, xarıbüllərin ətri və rənginə qovuşduğu üçün. Səyahətinin son anları olduğunu yaxşı anlayırdı. Ağabəyim ağanın kədərli gözlərini unuda bilmir, xan nəslinin hakimiyyətdə olan sonuncu nümayəndəsi xan qızı Natəvanla sabah baş tutacaq görüşünü həyəcanla gözləyirdi. Son gün üçün onun Şudan bir xahişi olacaqdı. Hələ ki, deyim-deməyim arasında get-gəldə idi. Çox yaxın tarixə səyahət nə dərəcədə alınacaqdı? Ümumiyyətlə, xahiş etməyə dəyərdimi? Bütün bunlar haqqında bir qədər sonra danışacağam. Amma hələ ki Ağabəyim ağanı Şuşadan apararıq arabanın zərqotazlı atlarının ayaq səsləri başında saat əqrəblərinin çıqqıltısı kimi aramsız səslənir,

onu nəinki yatmağa, heç bir anlıq din-cəlməyə belə qoymurdu.

Qovuqlar hazır idi. Rəngbərəng qovuqlar pərilərin qanadları üstündə havaya qalxanda Zəfər yeni səyahətin başlanacağı anın lap yaxında olduğunu hiss etdi. Pərilər Şüşə sarayın qalın şəffaf divarları arasından havanın yarırmış kimi maneəsiz çıxıb səmaya ucalanda qara uçağanlar, bəlkə də, qaranlıq mağaralarına qısılib üfunət və havasızlıq içində işıqdan gizləndilər. Duman pəriləri oxuyurdu:

*Əs, can verən küləyim.
Ləçəkləri oyat, əs...
Gülsün xarıbülləllər
Çağlasın şən həyat, əs...*

*Şuşa, ucal Günaşə
Əllərini toxundur...
Səma çox uzaq deyil,
Səma sənə yaxındır...*

*Səma sənə yaxındır...
Şu-şaa-aaaa...*

Qanadlarında rəngbərəng qovuqlar uçan duman pəriləri yüksəldikcə yüksəlir, Zəfər onların ardınca baxır, onların qalxdığı zirvələri seyr etmək üçün başını gücü gəldikcə dala əyir, əyirdi...

– Zəfər, gedirik...

Şu idi... Zəfər onun səsinə azca diksindi. Tez özünü ələ aldı. Gözlərini artıq çox yüksəkdə olan duman pərilərindən ayırdı.

– Hara?

– Xan qızı ilə görüşə.

Zəfər hazır idi. Bu görüşün xəyalı ilə gecəni səhərədək oyaq qalmışdı.

– Getdik...

Xurşidbanu Natəvan

yeddinci səyahət

Şu ilə Zəfər Xan qızının evinin önündə idilər. Saray qapısında ayağıçarıqlı bir qoca, yamaqlı köynək-də balaca bir oğlan uşağı var idi. Xan qızı eyvanda göründü. Qapıdakılarla danışan xidmətçi xanıma dedi:

– Xanım, çoban Mahmuddur. Nəvəsi ilə...

– Ötür gəlsinlər...

Çoban Mahmud məxmər döşəkçələr və xalılarla döşənmiş otağa girdi. Baş əyib, ədəb-ərkanla salam verdi. Çobanla birlikdə otağa balaca, qarayanız oğlan uşağı da təşrif buyurmuşdu. Uşağın şalvarının dizləri yamaq-yamaq, köynəyinin qolları dirsəyəcən idi. Xurşidbanunun, onsuz da, olmayan əhvalı lap pozuldu. Kasıblıq və aclıq xalqı əldən salmışdı. Xalqın qarşısında özünü günahkar hesab edirdi. O, əilini uzatdı:

– Gəl bura görüm. Yaxın dur. Sənə soyuq deyil?

Uşaq irəli yeridi. Suala cavab vermədi. Sadəcə, əlində tutduğu çiçəyi xanıma uzatdı.

– Bu nədir belə? Novruzgülü? Mənə bahar müjdəsi gətirmisən? Sənin balaca canına qurban. Nə bilirsən ki, mən baharı sevirəm, hə?

Uşaq həyəcanlandı, kəkələdi:

– Mən... Mən...

Xurşidbanu uşağı yanına çəkib, bağrına basdı. Soyuqdan donmuş əllərini, biləklərini yüngülcə ovuşdurub, isitməyə çalışdı.

Mahmud kişi köməyə gəldi:

– Xanım, bu diyarda açan, bəlkə də, ilk novruzgülüdür. Görən kimi sizi müjdələmək istədim. Nəvəmi də gətirdim ki, ona sizinlə şəxsən tanış olmaq xoşbəxtliyini yaşadım. Yetim uşaqdır. Ürəyi açılsın.

Mahmud kişi “yetim uşaqdır” deyən kimi Xurşidbanu yanında tutduğu uşağı daha bərk qucaqladı. Xidmətçini səslədi. Gənc qız otağa daxil oldu:

– Qızım, apar bu igid oğlanı, arxalığı üçün özünə bir neçə rəng mahud parça seçsin. Şalvarlıq, köynəklik də. Sonra da gedin saray dərzisinin yanına. Əynini

ölçüb, bir neçə dəst dəyişək tiksin. – Sonra da üzünü çobana çevirdi. – Sağ ol, Mahmud kişi. Həmişə xoşmüjdəli olasan. Novruzgülü harada açıb?

– Sarıbabada.

Xanım fikrə getdi. Çobandan soruşdu:

– Deyəsən, Sarıbabanın hər şeyi gözəldir. Suyundan içməmisən ki?

– Necə yəni içməmisən? Bal kimi suyu var. Elə bulaqları var ki, bu dünya durduqca onların suyu azalmaz, gözü tutulmaz. Sərin, şirin, şərbət bulaqları...

Xurşidbanu əlindəki novruzgülünü burnuna yaxınlaşdırdı. Bahar ətri gəldi. Sevinclə dedi:

– Apar məni o bulağa, Mahmud kişi. Deyəsən, Şuşanın suyunu Sarıbabadan çəkəcəyəm. Nəvən burada qalsın. Ondan nigaran olma. Etiraz etməsən, mənim himayəm altında böyüyər. Saray müəllimlərindən təhsil alar.

Mahmud kişinin üzünü nurla doldu. Çöhrəsi güldü. Birlikdə Sarıbabaya yola düşdülər...

... Qərar verilmişdi. Şuşaya su kəməri Sarıbabadan çəkiləcəkdi. Sarıbabadakı su tükənənə bənzəmirdi. Çağladıqca çağlayırdı. Ovuclayıb içdikcə içmək is-

təyirdin. Bir sözlə, Şuşaya yaraşan su idi. Şuşanın adına, sanına, ucalığına, yarına-yaraşığına. Su Şuşaya saxsı bolarlarla, dağların, dərələrin arası ilə gətiriləcəkdi. Ağır iş idi. Amma Xurşidbanu onu həyata keçirməkdə niyyətli idi. Arxasında da xalq dayanmışdı – qolugüclü igidlər, bu igidlərin qulluğunda dayanan nazənin gəlinlər və qızlar, çöllərdən yemlik, quzuqarnı, qanqal daşayıb gətirən colma-coluq balalar. Su kəməri uğurla çəkilib qurtarsa, bu Xan qızının bu yurda əbədi töhfəsi olacaqdı. Bütün gözəlliklər o su ilə gələcəkdi, bütün kir-pas o suda yuyulub suya çəkiləcəkdi. Ürəyi yanan dərvişləri doyuracaq, dodağı qaysaq bağlayanların sinəsinə sərinlik gətirəcəkdi.

Kəmərini çəkilişinə başçılıq usta Murada həvalə edilmişdi. Fərhad kimi dağları yarmaqda tayı-bərabəri yox idi. Köməkçisi də dağcüssəli igid idi. Qalan kəmərcəkənlər başqa obalardan gəlib toplanmışdılar. İnsafla desək, yaxşı da işləyirdilər. Amma haradasa kəmər gəlib qayalara dirənəndə bəziləri bir az gen durur, külüngü yerə qoyub,

özlərini təhlükəyə atmaq istəmirdilər. Amma Xan qızı at belində görünəndə, külüngü atanlar dərhal durub işin başına dönür, onun kefinə soğan doğramaq istəmirdilər. Xurşidbanu bir nəzər salanda hər mətləbdən hali olan biri idi. Göz gəzdiren kimi hansının yorğun olduğunu anlayardı.

– Usta Murad, işlər necə gedir?

– Yaxşıdır, Xanzadə, çalışırıq.

– Usta Murad, elə et ki, bu kəmərin tikintisində heç kəs həvəssiz işləməsin. Bu sudur. Suyumuz halal olsun gərək. Ana südü kimi. Çünki damarlarımızla axıb bütün ruhumuza işləyəcək. Mənəvi gözəlliklərimiz bu su ilə ötürüləcək. Elə edin ki, heç kəsin əməyi qarşılıqsız qalmasın.

– Halal olacaq, inşallah.

Xurşidbanu kəməmindən asılan pul kisəsini alıb usta Murada verdi:

– Al, payla işləyənlərə. Qoyma narazı qalan olsun. Halallıq bar-bərəkət gətirər.

Beləcə, günlər bir-birini əvəz edirdi... Natəvanla birgə xalq da o gözəl günü – çəkilən kəmərdən şəhərə ilk

suyun gələcəyi günü gözləyirdi. O gün isə uzaqda deyildi...

...Hamı su bayramına yığılmışdı. Təzəsi olan təzəsini, olmayan da köhnəsini təzə kimi yuyub-təmizləyib geyinmişdi. Hamı o kəmərdən su püs-kürəcəyi anın ilk tamaşaçısı olmaq niyyətiylə meydana cəm olmuşdu. Qazanlar asılmış, köz üzərində bişən ətin ətri hər yerə yayılmışdı. Aşpazlar bu günün adına layiq düyü süzmüş, plov dəmləmişdilər. Fəsəli, fətir, suxarı bişirilmiş, piyalələr şərbətlə doldurulmuş, ləbləbilər hamını doyuracaq qədər düzülmüşdü. Firnilər darçınla bəzədilmiş, fındıqlı-fıstıqlı şirinlik halvaları çalınmışdı. Yuxa salanlar, çörək yapanlar, sac üstə ət qovuranlar... Oynayan oynayana, gülən gülənə qarışmışdı. Qızlar bayatı çağırır, igidlər yallı gedirdilər:

*Su gəlir ha, su gəlir, bax
Sudan içib el doyacaq...
El bu suyu gətirəni
Öpüb, göz üstə qoyacaq...*

*Su gəlir Sarıbabadan
Keçir çox eldən, obadan...
Su gəlib bəndə çıxacaq
Bu səhər açılınca dan...*

*Xan qızı xandan yadigar,
Ürəkdən, candan yadigar.
Xan qızı bulağı qalar
Bu elə ondan yadigar...*

Suyun ilk sıçrayışını isə hamı nəfəsini udub gözləyirdi. Göydə uçan quşlar da susmuşdu sanki... Qanad çalmağa belə ürək etmirdilər ki, suyun səsinə səs qatar, bu zövqü yaşamağa mane ola bilərlər. O səsi doya-doya eşitmək üçün hər kəs nəfəsini içinə çəkmişdi. Və qəfil sayrışan su zərrəcikləri bir-birini qovaqova nov boyu irəli yeriyəndə meydan alqış və gurultuyla doldu. Nağaralar gurladı, tütəklər, neylər səsləndi, tarqaval dilə gəldi, saz səsi su səsinə qoşuldu. Hamı canında suyun sərinliyini hiss etdi, hamı dodağında onun dadını duydu. Və el birləşib bu bulağın adını qoydu: "Xan qızı bulağı"....

Bitdi... Xan qızından ayrılmaq vaxtı çatmışdı... Bir neçə aylıq hadisələri bir göz qırpmında izləmişdilər. Təəssü-

ratlardan ayrılı bilmirdilər. Onlar xeyirxahlıq və nəvazişlə dolu bir mühitdən çətinliklə ayrılıb, Şüşə saraya doğru uçurdular... Səma tərtəmiz idi. Göy üzünəşin şüaları altında min bir rəngə çalırdı. Hava xarıbülbul ətri ilə dopdolu idi. Şüşə saraya lap az qalmışdı... Şu musiqili səsi ilə danışırdı:

– Zəfər, bu bizim son səyahətimiz idi. Bacardığım qədər səni Şuşanın tarixi ilə tanış etməyə çalışdım...

– Şu...

– Eşidirəm, Zəfər.

– Şu, səndən son istəyim var.

– De, Zəfər. Çalışaram...

– 2020-ci ildə Şuşa uğrunda gedən döyüşlərdən görüntülər istəyirəm səndən. Məsələn, atamın şəhid olduğu döyüşü göstərsən...

Şu bir qədər susdu. Amma eyni sürətlə uçmağa davam etdi. Yavaşca dedi:

– Olar. Göstərərəm. Məhz atanın şəhid olduğu anı göstərməsəm də... Bir neçə məqamı göstərərəm... O zaman geri dönürük.

Vətən müharibəsinin Şuşa döyüşləri

səkkizinci səyahət

Şu uçduğu sürətlə geri dönürdü: – Zəfər, bəlkə də, indi görəcəyiniz hadisələr sənə qəribə gələcək. Düşünəcəksən ki, insan övladı bu sal qayalara, uca zirvələrə necə dırmana bilər, necə günlərlə ac və susuz döyüşə, şiddətli ağrılara və şaxtaya dözə, dostluğa bu qədər sədaqətli, düşməyə bu qədər qətiyyətli ola bilər. Amma indi görəcəklərin əsl həqiqətdir. Əminəm ki, sən və dostların Şuşa döyüşləri haqqında çox eşitmişiniz. Amma sən görəcəksən. Görmək eşitmək deyil. Görmək şahidlikdir, məsuliyyətdir. Dözə biləcəksənmi gördüklərinə?!

Zəfər dözə biləcəyinə əmin idi. Buna inanırdı. Odur ki, qətiyyətlə dedi:

– Göstər, Şu, heç nədən çəkinmə. Mən güclüyəm.

Qarşılarında həmin o şuşə körpü açıldı. Körpünün üzəri onlar üçün həmişəki kimi uçuş zolağı idi. Onlar bu zolaqla xeyli şütüüb yüksəldilər. Səmt

dağlara tərəf idi. Hiss olunurdu ki, Şu çox həyəcanlıdır. Səsi əsə-əsə danışdı. Titrək və kövrək idi:

– O günlər duman pərilərinin həyatında ən ağır və həsrətlə gözlənilən günlər idi. Şuşa əsarətdən azad olunurdu. Biz illərlə düşmənlərin tapdağı altında qalmış bir diyarın sakinləri idik. Bu zəfəri, bəlkə də, bizdən çox heç kəs gözləməzdi. Köməyimizi əsirgəmirdik. Yaralıların dodağına qonurduq ki, onların suzundan yanan dodaqlarına duman sərinliyi gətirək, düşmənin önünə qatı duman çəkirdik ki, əsgərlərimizi görünməz edək, toplarının, tüfənglərinin lüləsinə doluşurduq ki, silah-sursatlarını paslandıraq... Nə günlər idi... Nə ağır və şərəfli anlar idi... Bax, Zəfər, bax. Başlandı...

Onlar dağların dibində dayanmışdılar. Yuxarı baxmaq özü belə çətin idi. Sıldırımlar dik və yüksək idi. Amma həmin o sıldırımlarla əsgərlər dağlara dırmanmışdılar. Zəfər nəfəsini içinə çək-

mişdi. Elə bilirdi ki, kimsə indicə o qarqara daşlardan qopub üzüaşağı, düz dərənin dibinə düşəcək. Amma belə olmurdu. Əsgərlər dağlara elə dırmanırdılar ki, sanki əlləri pəncə, dırnaqları caynaq idi. Haradasa qurd ulayırdı. Havadan duman asılmışdı. Hərdənbir ağ xaşxaş dənələri kimi qar ələyirdi... Bir bəmbəyaz it zirvədə dayanıb yuxarı qalxanları izləyirdi. Nəfəs aldıqca ağızından çıxan buxar burula-burula zirvəyə doğru qalxır, dumana qarışırdı. Hiss olunurdu ki, it həyəcanlıdır. Gözlərində sanki ocaq qalanıb. Od yağın bəbəkləri bir-bir yuxarı dırmananları nəzərdən keçirirdi.... Nəhayət, yüksəliş sona yetdi. Zirvəyə dırmananlar sakitcə, bir kəlmə demədən, elə qalxdıqları yerdəcə, əllərini və qollarını yana açıb uzandılar:

– Səmaya lap yaxınıq, – deyə biri piçıldadı...

– Yaxın deyilik e, elə səmadayıq, desən.

– Qorxuram ki, günəş çıxsın, bizi yandırar...

Kimsə astaca gülümsədi. Piçıldadı:

– O haradan gəldi ağlına?
– Səməyə yaxınlıqdan... Günəşin, ayın, buludların düz yanındaıq.

Kimsə əlavə etdi:

– Günəşi, Ayı qoy bir tərəfə. Mücər-rəd fikirlər söyləmə. Şairsən bəyəm? De ki, düşmənin düz yanındaıq.

Kimsə yenə sakitcə güldü:

– Hə, ağzının içində...

Günəşə yaxın oğlan səməyə bir də baxdı. Pıçıldadı:

– Düşməndən danışmayın. Bu gün onun sonu çatıb. Şeirə qulaq asın:

*Sən Günəşə daha yaxın,
Aya çox yaxınsan, Şuşa...
Sən nəğməsən, qəlbə dolan
Xoş olar oxunsan, Şuşa...
İllərdir dodağımdakı
Zümzüməsən, süzül, Şuşa!
Ulduzlar yenicə sönüb,
Göy üzünə düzül, Şuşa...
Ax qəlbimin qan yerinə,
Köksümün yanan yerinə,
Günəş ol, çıx dan yerinə,
Yer üzündən üzül, Şuşa!
Yerbəyerdən pıçıladaşdılar:*

– Yandırdın lap. Onsuz da nisgil yetərincədi. Bu gün son qoyarıq... Xalqın 28 illik həsrətinə...

Komandır:

– Şeir əla idi. Amma indi döyüşmək lazımdı. Əla döyüşmək...

– Bu, döyüşöncəsi enerji payı idi.

Komandır:

– Əsgərlər, çox sevinirəm ki, ruhunuz yüksəkdir. Hətta o qədər yüksəkdir ki, bu soyuqda günəşin sizi yandıracağından danışa bilərsiniz. Amma ruh nə qədər yüksək olsa, gözdə nə qədər az qorxu varsa, təhlükə o qədər yaxında ola bilər. Sən əhəmiyyətsiz hesab etdiyən düşmən, sənə zərər vurur. Gərək düşməninəni heç vaxt gözündə kiçiltməyəsən. Bizim düşmənimiz isə olduqca məkrli və hiyləgərdir. Ehtiyatlı olmağı unutmayın... Əməliyyata bir saat sonra başlayırıq. Üç tərəfdən hücumə keçəcəyik.

Bayaqdan zirvədə onları gözləyən bəyaz it lap yaxına gəldi. Sevincliydi. Komandır onun başını sığalladı:

– Hə, nədir? Gözləyirdin, hə?! Gəldik. Azad edəcəyik Şuşanı. Bizimlə qal. Am-

ma şərtimizi bilirsən də... Susmaq, irəli getmək və zərbə endirmək...

Bəyaz it gözlərini komandirə zillədi. Razılıq əlaməti olaraq astaca zingildədi. Komandır barmaqlarını dodağına yaxınlaşdırdı:

– Sussss... Sus, əzizim...

Haradasa, indi lap yaxında, yenə də qurd uladı. Dan yeri söküldü...

Döyüş dağlarda gedirdi. Əsgərlərimiz topsuz, tanksız, təyyarəsiz döyüşürdülər. Hava hücumu da yox idi. Bir neçə əməliyyat artıq uğurla başa çatmışdı. Yaralananlar və şəhid olanlar var idi.

Elə məqamlar var idi ki, Şu onları Zəfərə göstərmək istəmir, onu incidəcəyindən qorxurdu. Bütün tarixi çox böyük səbirlə izləyən Zəfər isə bu döyüşün sakit izləyicisi ola bilmirdi. Döyüşə can atırdı. Hadisələrin içinə girməyə cəhd edirdi.

Budur... Güllə yağış kimi yağır. Düşmən əlində olan bütün silahları işə salıb. Pulemyotlar ölümsaçan güllələri dolu kimi ələyir. Əsgərlərimiz düşmən postunu ələ keçiriblər. Əlbəyaxa döyüş

son həlledici məqamı yaxınlaşdırır. Düşmən, sadəcə, şokdadır.

Böyük qaya parçasının arxasında yaralı əsgərin başına dolanan bəyaz it, nəhayət ki, haradansa su ilə dolu qumquma tapır. Onu ağzına alıb gətirir. Həyəcanla suyu yaralı əsgərin dodaqlarına tökür. Burada döyüşə tək cə ordu girməyib, Şuşa daşı-qayası, çölü-çəmənə, qurdu-quşu, iti-pişiylə birlikdə döyüşür... Şuşa azad olmaq üçün silkələnir, qalxır, canına daraşmış düşməni özündən atır... Və qələbə...

– Zəfər, bəsdir. Sənə ayrılan vaxta çox az qalıb. Bu vaxt ərzində sən daha bir möcüzəni seyr etməli, daha bir sirdən-sehrdən agah olmalısən.

Görüntülər silinir. Zəfər arxasına sinib döyüş səhnələrini izlədiyi daşdan ayrılmaq istəmir. Şu bir də təkrar edir:

– Zəfər, getməliyik...

Zəfər hələ də Şuşa uğrunda gedən döyüşlərin təəssüratından ayrılı bilmirdi. Amma Şunun vəd etdiyi möcüzə onu çox maraqlandırmışdı. Şu tez-tez təkrar edirdi:

– Şüşə sarayda hər şey artıq hazır idi. Tələsməliyik. Bu gün Şüşə saraya qara uçağanların hücumu gözlənilir. Bu hücum baş tutmayacaq. Çünki bu gün onların Şuşadakı son günü olacaq.

Qəribə hadisələr baş verirdi. Möcüzə vədi, qara uçağanların Şüşə saraya gözlənilən hücumu, onların Şuşadakı son günü... Zəfər anlaşılmaz hisslər yaşayırdı. Ona əbədi qürur yaşadan Şuşa döyüşlərindən sonra yüksək həyəcan və şərəf yaşadacaq başqa heç nəyi təsəvvüründə canlandıra bilməsə də belə, Şu onun üçün düzlük və qüsursuzluq meyarı idi. Şu nə isə vəd edirdisə, demək ki, o olacaqdı...

Şu danışırdı:

– Axşama saxlamaq olmaz. Günəşin ən yüksək nöqtədə olduğu zaman baş tutacaq bu möcüzə. Ən yüksək nöqtədə.

Şüşə sarayda hər şey hazır idi. Bu başqa bir izdiham, ayrı bir təntənə idi. Pərilər bir başqa nurla işıldayırdılar. Zəfərin günləridir seyr etdiyi rənglər, parıltılar, zəriflik və əsillik bu gün yeni bir işıqla dolmuşdu.

Şu danışdı:

– Bu, möcüzə əsrdə bir dəfə baş verir. Biz həmin gün libaslarımızın ən gözəlinə bürünürük. Rəbb bizə daha çox parıltı, şəffaflıq, təmizlik göndərir. Saçlarımız ətir və nur saçır, qanadlarımızda zərif şəfəqlər sayrışır, gücümüz o qədər çoxalır ki, hətta Yer kürəsini qanadlarımızın üstünə alıb səmaya qaldıra bilərik, deyə düşünürük... Yalnız həmin gün olur bütün bunlar. Sonra yenə də azacıq parıltı, xəfif ətir saçan duman pərilərinə çevrilirik...

Zəfər diqqətlə ona baxırdı. Amma heç nə anlamırdı. Ətrafda uçuşan pərilər inanılmaz sevincli, həyəcanlı və titrək idilər. Səmada cızıqları dairələr işıq saçsa-şaça ötüşür və üzünü dağlara yüksəlirdi.

– Şu, sən nədən danışsən? “Həmin gün”, – deyirsən. “Bu möcüzə əsrdə bir dəfə baş verir”, – deyirsən. Mən heç nə anlamıram. Lütfən, dediklərinin izahını ver...

– Tələsmə, Zəfər... Hər şeyi özün görəcəksən. Bu sənənin duman pəriləri

səltənətində gördüyün son və nəfəs-tutan bir görüntü olacaq.

Günəş ən uca nöqtədə idi. Şəfəqləri Şuşanın dağlarında bərq vururdu. Zəfərə elə gəlirdi bu dağlar almazdandır. Pərilər dərələrin dibinə enirdilər. Saysız-hesabsız tül qanadlar işıq saçsa-şaça üzünəşağı şütüyür, onlardan qalxan nur və ətir tamam əks istiqamətdə, dağlara tərəf ucalırdı. Şu ilə Zəfər Şuşanın ən uca zirvəsinə doğru uçurdu... Əjdaha ağzı kimi açılmış zirvəsi olan Kirs dağına tərəf.

Qara uçağanlar Kirs dağında

Kirs dağı qəzəb içində idi. Əjdaha ağzına bənzər haça ağzından alov püskürməyə hazır idi. Bu iyrənc və üfunət iyi verən uçağanlar onun boyundan, boğazından asılmışdılar. Hər tərəfi uçağan idi – qara, dombagöz, heybətli uçağan. Qışqırıqları sinirə işləyən bu əcaib məxluqlar, dünən gecə duman pərilərinin Şüşə saraya çəkilməsindən istifadə edib, əvvəlcə Cıdır düzündə doyunca rəqs etmiş, sonra dağa dırmanmışdılar. İndi də günəşdən gizlənmək üçün canlarına yer gəzə-gəzə qərribə söhbətlər edirdilər. Kirs dağı söhbətlərdən belə nəticə çıxarırdı ki, bu gecə onlar Şüşə saraya hücum planı qurublar. Qara uçağanlar duman pərilərinin iqamətgahına göz dikmişdilər. Hansı yolla olursa olsun, bu saraya daxil olub, onların məmləkətini yerlə yeksan etmək üçün çalışırdılar. Əsas məqsəd isə Şuşanı xarıbülbül çiçəklərindən məhrum etmək idi. Başqa heç nə... Yalnız o zaman onlar, xarı-

bülbüllərdən məhrum olmuş ruhsuz və cansız Şuşa üzərində hakimiyyətlərini quracaqdılar.

Aralarındakı ən qəddar, ən qara və üfunətli biri irəli çıxdı. Ağzı tüpürcəklənə-tüpürcəklənə dedi:

– Bu gecə Şüşə saraya hücum keçəcəyik... Əslində, biz bu işi çoxdan görməli idik. Professor Kombo, gözəllər gözəli uçağan Yan... Onların qisasını almalıyıq. İndi Şüşə saraya hücum edib xarıbülbüllərin sirrini öyrənəcək, onları məhv edəcəyik. Unutmayın, xarıbülbüllər olmasa, Şuşa da olmaz. Qaranlıq bizim dostumuzdur, işıq duman pərilərinin. Biz gecələr güclüyük. Odur ki, gecənin düşməsini gözləyək, xəlvət, qəfləti və ildırımsürətli hücum keçək.

Uçağanlar öz iyrənc bədənələrini sür-tə-sürtə Kirs dağının üzəri ilə üzünəşağı sürüşməyə başladılar. Çox yüksəkdən uçmağa cəsarətləri çatmadığı üçün bir xeyli aşağı enməli idilər. Endikcə sürtülən bədənələrindən qalxan üfunət

təkrarlanır. Yalnız bir dəfə. Amma bundan heç kəsin xəbəri yoxdur. Heç kəs bilmir ki, hər yüksəlişdə Şuşa dəniz səviyyəsindən daha bir qarış hündürə qalxır. Hər əsrdə bir qarış... Amma insanlar onun dəniz səviyyəsindən nə qədər yüksəkdə olduğundan danışanda hər əsrdə bir qarış yüksəlişi nəzərə almırlar.

– Niyə axı? Nə üçün edirsiniz? Günəşə çox yaxınlaşmaq Şuşanı qlobal istiləşmə ilə üzləşdirməzmi?!

Şu artıq bütün sirləri Zəfərə açmalı idi. Başqa yol görünmürdü... Əsrlərdən üzü bu yana Şuşanın yüksəlmə anlarının, sadəcə bir mərasim deyil, onun daha böyük astronomik çıxış yolu olduğunu Zəfər bilməli idi. Odur ki, Şu çəkinmədən bütün baş verənləri olduğu kimi və əsaslı şəkildə Zəfərə anlatmağa başladı:

– Zəfər, Günəş getdikcə ölçülərini itirir və Yer kürəsindən uzaqlaşır. Hər il beş santimetr. Bəlkə də, hələ insanlar bundan xəbər tutmayıblar. Amma həqiqətdə bu belədir. Hətta belə düşünürəm ki, belə getsə, Yer Günəşsiz də

qala bilər. Amma bu, yaxın gələcəkdə olmayacaq. Milyon illər bundan sonra. Milyon il o qədər də böyük zaman kəsiyi deyil. Səyahətimiz zamanı yəqin şahidi oldun... Zamanın içində keçmişə və gələcəyə gedib-gəlmək necə rahatdır. Şuşanın yüksəlişi mərasiminin əsas səbəbi budur. Digər səbəbi isə Şuşa adlı gözəlliyi göy üzünü ilə qovuşdurmaq, sonra buludların arası ilə qovuşmalar kimi rahat və maneəsiz uçan Şuşanı seyr etmək və bu əsrarəngiz mənzərənin qarşısında baş əymək...

Şuşanın evlərinin və küçə fənərlərinin işığı göy üzündə ulduzlar kimi sayırırdı. Oradan aşağı, yerə baxanda yalnız bir qara ləkə gözə dəyirdi. Başqa heç nə:

– Şu, bax, orada nə isə qalıb. Şuşadan nə isə qalıb yerdə. Unudulub...

Şu gülümsündü:

– Heç nə unudulmayıb. Orada qalan qara uçağınların mağarasıdır. İndi görəcəksən nə baş verir. İndi görəcəksən ki, biz onlardan necə xilas oluruq. Xoşbəxt gələcəyə doğru qara uçağınlarsız gedəcəyik. Anlayırsan, bu nə

deməkdir, Zəfər?! Əsrlərin çirki və hissi-pası çıxacaq canımızdan. İllərin ağrısı və əzabı.

Duman pəriləri qanadları üstə səmələrə doğru apardıqları Şuşa günəş şəfəqləri altında işım-ışım işıldayırdı. Evlərin damlarına qonan ağ göyərçinlər qanadlanıb səmanı dörd dolanırdı, sonra qayıdıb yenidən uçduqları yerə enirdilər...

Eyvənlərə çıxan insanlar nə baş verdiyindən tam xəbərsiz halda xoşbəxtliyin zirvəsinə qalxmış kimi sevinirdilər:

– Bilirsən özümü necə hiss edirəm?

– deyə bir qadın eyvandan ona baxan qonşusuna gülümsəyirdi. – Elə bilirəm ki, kimsə məni alıb əlləri üstə aparır günəşə sarı...

– Mən də qəribəyəm bu gün. Elə hey gülürəm, gülürəm... Həyat o qədər gözəldir ki...

Şu danışanlara baxıb sevinirdi. Duman pəriləri qanadları üstə səməyə qaldırdıqları Şuşanı elə asan və maneəsiz daşıyırdılar ki, sanırdın bir göyərçin lələyidir... Sonra hər şey daha gözəl oldu, daha əsrarəngiz və nəfəs-

tutan. Zirvəsində dayandıqları Kirs dağı Şu ilə Zəfəri gümüşü buludların məmləkətinə qaldırmışdı. Yüksələn Şuşanın səthindən 2725 metr daha hündürə... Gümüşü buludların ağ işığına bələnmək bir ayrı mənzərəydi, bir ayrı möhtəşəmlik və sevinc idi...

Şu Zəfərə pıçıldayırdı...

– İndi enəcəyik, Zəfər. Şuşa elə olduğu kimi, dağlı-daşlı, qayalı-sıldırımli görüntüsü ilə enib öz yerində qərar tutacaq... Və... Bilirsən nə baş verəcək?! Sevinc və səadətə səmavi səyahətdən dönən Kirs dağı qara uçağınların üfunət, məkr və hiylə dolu mağarasının üstünə enəcək. Günəşdən gizlənən qara uçağınlar son nəfərinədək bu dağın altında qalacaq. Təsəvvür edirsən, Zəfər, bu nə deməkdir?! Şuşa arınacaq, yuyunacaq, təmizə çıxacaq... Və biz qara uçağınlara əbədi olaraq qalıb gələcəyik.

Sevinc Nuruqizi

Uşaq yazıçısı, şair, tərcüməçi, publisist. 2001-ci ildən Yazıçılar Birliyinin üzvüdür. Azərbaycan Respublikası Mədəniyyət Nazirliyinin “Mədəniyyət” qəzetində baş redaktorun müavini (2003–2006), “Mina-media” nəşriyyat evində “Cırtan” və “Ümid” uşaq jurnallarının yaradıcı heyətinin direktoru (2006–2007), İctimai Radiounun efirində “Çoxbilməş” və “Nağıl saatı” verilişlərinin redaktoru və aparıcısı (2006–2007), “Göy qurşağı” uşaq jurnalının redaktoru olmuşdur (2015–2021). Hazırda “Təhsil” və “Aspoliqraf” nəşriyyatlarında böyük redaktor və uşaq ədəbiyyatı şöbəsinin müdürüdür.

Qarabağ ağırlarına həsr edilmiş “Qissas” adlı pyesi Ə.Haqverdiyev adına Ağdam Dövlət Dram Teatrının (2006), “Gəlinciklər” adlı tamaşası Salyan Dövlət Kukla Teatrının səhnəsində tamaşaya qoyulmuşdur (2006). Azərbaycan, ingilis, Koreya, rus, Belarus, fars dillərində 50-dən artıq kitabı nəşr edilmişdir. Cənubi Koreya Respublikasında üç dildə – Azərbaycan, Koreya və ingilis dillərində “Sürəyyanın izində”, Türkiyədə “Melisa” və “Gaga və Hamhamın maceraları”, Belarusa “Bazqulaq i parı qoda”, Tehrandə “Melisa” adlı kitabları işıq üzü görmüşdür. “Sərçəcik” və “Bahar qız əfsanəsi” opera-

larının libretto müəllifidir (bəstəkarı Oqtay Rəcəbov).

Müxtəlif illərdə çap olunmuş şeirlərinə, hekayələrinə, poema və dram əsərlərinə görə bir sıra yaradıcı birliklərin və beynəlxalq təşkilatların mükafatlarına layiq görülmüşdür:

- AYB-nin ən yaxşı uşaq əsərinə görə Tofiq Mahmud adına mükafatı (2002);
- Türkiyənin Azərbaycandakı Səfirliyinin AYB ilə birgə elan etdiyi “Çanaqqala – 100” müsabiqəsində şeir nominasiyası üzrə “Çanaqqala keçilməz” adlı poemasına görə birinci yer (2015);
- “Qədim Bakıya səyahət” kitabına görə Azərbaycan Mədəniyyət və Turizm Nazirliyinin “Qızıl Kəlmə” ədəbi mükafatı (2015);
- “Ədəbi Azadlıq – 2015” hekayə müsabiqəsində “Edam” hekayəsi ilə ikinci yer (2015);
- Azərbaycan Təhsil Nazirliyinin “Kiçikyaşlı məktəblilər üçün ən yaxşı nəsr, nəzm, dram əsərləri” müsabiqəsində dram əsərləri üzrə birinci yer (2015);
- Azərbaycan Respublikası Mədəniyyət Nazirliyinin və “Azanfilm” studiyasının elan etdiyi “Mənim ideyam var” süjetlər müsabiqəsində kiçikyaşlı uşaqlar üçün “Qaz balası Qaqa” adlı süjetlər silsiləsi (20 hissədən ibarət) öz orijinallığı və

müsabiqənin konseptinə uyğunluğu ilə müsabiqənin baş qalibi (2016);

- Azərbaycan — Avropa Təşkilatının (TEAS) Böyük Britaniyadakı təmsilçiliyinin “KHOJALYLITERARYPRIZE” müsabiqəsində “Xocalıya” poeması ilə üçüncü yer (2017);
- Azərbaycan Respublikası Mədəniyyət Nazirliyinin elan etdiyi “Bircərdəli pyeslər” müsabiqəsində “Al çobanyastığı ləçəkləri” adlı pyesi ilə üçüncü yer (2018);
- İLESAM-Akçağ 9. Türkiyənin İLESAM-Akçağ Uşaq ədəbiyyatı roman, hekayə və nağıl–2018 (kitab dosyası) müsabiqəsində roman janrında “Melisa” əsərinə görə birinci yer (2018);
- İbtidai sinif müəllimlərinin İkinci Təhsil forumunda təhsilin inkişafında xidmətlərinə görə “Nəsim bəy Yusifbəyli” adına mükafat (2019);
- “Ədibin Evi” Yaradıcılıq Mərkəzi tərəfindən keçirilən Mir Cəlal adına ikinci hekayə müsabiqəsinin “Kəpənək ömrü” hekayəsi ilə qalibi (2020);
- Azərbaycan Respublikası Mədəniyyət Nazirliyinin vətənpərvərlik mövzusunda ədəbi müsabiqəsinin “Ölərəm dərdindən, bunu bil” adlı hekayəsi ilə qalibi (2021);
- Azərbaycan Respublikası Mədəniyyət Nazirliyinin təsis etdiyi “Şuşa 270” döş nişanı (2022).

Nigar
Mustafayeva

Rəssam Nigar Mustafayeva 1998-ci il də Qazax şəhərində anadan olub. Uşaq vaxtlarında rəsmə böyük maraq göstərən Nigar elə həmin vaxtdan müxtəlif üslubda rəsmlər çəkməyə başlayıb. "Digital art"daa öz dəst-xətti olan gənc rəssam qrafik dizayner və digital illüstratordur. O, Sevinc Nuruqızının "Pıçılı", Rəziyə Rəhimzadənin "Qədim Bakının əfsanələri" və s. kimi kitablara çəkilmiş illüstrasiyaların, həmçinin F.Köçərli adına Respublika Uşaq Kitabxanasının təsis etdiyi "Göy qurşağı" uşaq jurnalının personajı – incəhörümün müəllifidir.

Mündəricat

Duman pəriləri	3
Duman pərilərinin səltənətində	10
Gözcürpimi səyahətləri.....	15
Pənahəli xan (<i>birinci səyahət</i>).....	18
Duman pərilərinin yaradıcılıq emalatxanasında	25
Uçağan Yan Kirs dağının haçasında.....	31
Kombonun laboratoriyasında	35
Çiçəksəpmə mərasimi.....	41
İbrahimxəlil xanın sarayında (<i>ikinci səyahət</i>)	49
Zorxanada (<i>üçüncü səyahət</i>).....	55
İşıldaböcəklər	60
Rastabazar (<i>dördüncü səyahət</i>)	63
Ağabəyim ağa (<i>beşinci səyahət</i>).....	67
Fətəli şahın hüzurunda (<i>altıncı səyahət</i>).....	73
Xurşidbanu Natəvan (<i>yeddinci səyahət</i>)	78
Vətən müharibəsinin Şuşa döyüşləri (<i>səkkizinci səyahət</i>)	84
Qara uçağanlar Kirs dağında	93
Şuşa ilə səməyə yüksəliş	95

Sevinc Nuruqızı
DUMAN PƏRİLƏRİ ŞU-ŞA
Bakı, "Təhsil Nəşriyyat-Poliqrafiya" MMC, 2023

Rəssam

Nigar Mustafayeva

Dizayner

Firuzə İbrahimova

Korrektor

Mətanət Kərimova

Çapa imzalanmışdır: 28.02.2023.
Format 60x90 ¹/₈. Fiziki çap vərəqi 13.
Sifariş 10.

"Təhsil Nəşriyyat-Poliqrafiya" MMC-nin
mətbəəsində çap olunmuşdur.

Bakı, AZ1052, F.Xoyski küç., (121a) 149
e-mail: tahsil_az@yahoo.com
Tel.: (+994 12) 567-81-28/29

129528

00000000285249

Əziz oxucu! Əminəm ki, Şuşa haqqında bütün tarixi həqiqətləri bilirsən. Pənahəli xanı, İbrahimxəlil xanı, Ağabəyim ağanı, Xan qızı Natəvanı da yaxşı tanıyırsan... Tanımadığın yalnız duman pəriləridir. Onlar varmı, yoxmu, bilmirəm. Yoxdurlarsa, duman pərilərinin zərif, kövrək, işıltılı obrazı qəfildən necə peyda oldu mənim düşüncəmdə?! Varlarsa, nədən yüz illərlə onları bir kimsə görmədi?! Bəlkə də, bütün nağıl qəhrəmanlarının taleyi belədir. Günlərin bir günü bu qəhrəmanlar bir nağılçının təsvirində yaranır, əbədi həyat qazanırlar. Əsas olan cismani varlıq deyil ki... Arzularda, xəyallarda yaşamaq da bir başqa həyatdır... Bax bu düşüncələrlə səni duman pərilərinin səltənətinə – qədim Şuşaya macəra və gözəllik dolu səyahətə dəvət edirəm... “Duman pəriləri Şu-Şa” nağıl-povesti ilə...

